

БЮЛЕТИН

Културно-информационен център на българското малцинство
“Цариброд” – клон Босилеград

Година 4.   Брой 17.   Януари 2001 година   Безплатен
екземпляр

БЮЛЕТИН

Основател и издател: Гражданско сдружение Културно информационен център на българското малцинство “ЦАРИБРОД” Димитровград, Площад на освобождението № 8.

Редакция: Иван Николов, Радко Стоянчов и Александър Димитров. Технически редактор: Новица Божилов.

Адрес: Ул. Маршал Тито № 15, 17540 Босилеград, тел./факс: 017/78 – 254.

Главен и отговорен редактор: Иван Николов.

Печата: Графическо предприятие “Мишич”, Ниш, Земунска 18 тел. 018/715 691.

За прогнилият мост

Напоследък зачестиха срещите на високо, и на не чак толкова високо равнище между България и Югославия. Нашето изстрадано малцинство жално-жално попоглежда как държавните глави на двете братски страни се прегръщат и се тупат по раменете, и все се надява да не би да се договорят да ни поразхлабят малко веригите.

Мине не мине някой ден, току-виж някой пак изтупа онази изтъркана фраза за българското малцинство като “мост на сътрудничество” между двете държави. Тази фраза за пръв път се чу още по времето на Тито и Димитров, и изглежда все още им харесва. И кому няма да се харесат такива добичета като нас. Работят, гладуват, мизеруват, и си мълчат. Колко им дадеш, толкова. За кого им речеш, за тогава гласуват. Нека да е война, нека да е глад, нека да е чума – те все за властта ще гласуват. Накъде ги поведеш, натам вървят.

Та ще ни правят на мост и това си е. Дано само по стар балкански обичай не ни зазидат в основите му. Защото каквото време е дошло и всеки е зинал за пустите му пари, ако някой може да изкара някаква печалба от нас, ще ни направят не на мост, а направо на изтривалка за краката. Мост? Е добре де, ама къде е тогава реката? Ако България и Югославия си имат някакви държавни интереси за свободна търговия и добросъседски отношения, защо това непременно трябва да става през нашия гръб? Впрочем, защо никой не говори за унгарското малцинство като мост между Югославия и Унгария? Или за сръбското малцинство като мост между Хърватско и Югославия? Защо все ние трябва да сме непременно “мост” и то в буквалния смисъл на думата – и сърби и българи да газят през гърба ни и да си гледат сметките, пък ние спаднахме на жизненото равнище на Етиопия и Нигерия? Какъв мост ще сме ние, когато под прозорците ни минават цистерни с горива и отиват във вътрешността на Сърбия, а в Босилеград няма горива за елементарни нужди? За какъв мост говорят политиките, когато на митницата на Рибарци пренасянето на книги написани на български език се смята за престъпление, а провеждането на български културни програми се счита едва ли не за антидържавна проява? Но за пренасянето на контрабандни стоки няма никакъв проблем, стига да сложиш в паспорта банкнота с определена номинална стойност.

В България станаха промени, в Югославия станаха промени, а ние все сме си мост, все пшкхаме под тежестта докато и сърби и българи газят през раменете ни. Поне нещо да ни бяха подхвърлили да се посъвземем, да не каталясаме под огромната тежест. Аман от тия мостове бе, хора! Разберете че ние не сме никакъв обект, а живи хора които искат да свалят натрапеното бреме от гърба си и да заживеят един по-свободен и по-достоеен живот. То и мост да сме, пак някой трябва да ни поддържа, да не вземем един ден да се срутим под тежестта, и тогава и едните, и другите, ще цопнат във водата. То както е тръгнало непременно така и ще се случи.

Иван Николов

Пременил се Илия...

С “трикотажната революция” босилеградчан/к/и уж завинаги казаха збогом на комунизма. На изборите за републиканския парламент на 23. 12. 2000 те само потвърдиха желанието си. Сега остава някой да им го изпълни. Дано само разграждането на комунизма не продължи колкото изграждането му. Еуфорията и радостта наистина бяха големи, но анализа на изборителните резултати ме прави по-сдържан.

Първо, прави ми впечатление, че резултатите от изборите на 23 декември са диаметрално противоположни на ония от 24 септември. Би било наивно да вярваме, че главите са ни уврели само за два месеца и че сме направили такъв революционен скок в начина на мисленето. Става дума за нещо друго.

Робските ни рефлексии да гласуваме за властта, и тоя път не ни изневериха. Ето защо не може със сигурност да се каже, че босилеградчани на 23 декември са гласували за промени. Те просто гласуваха за властта и то едвам след като други я промениха. Да не каже новата власт, че са, не дай боже против нея, или пък че някога са имали нещо общо с омразните комунисти. Мнозина набърже си смениха цвета на партията, и почнаха да се правят на маймуни с една единствена цел: да спечелят доверието на новата власт и да се приближат до новите по-доходоносни местенца в системата в които има кожени кресла, апартаменти, и коли с тъмни стъкла. Така довчерашните гризачи, които опосаха държавата до шушка, изведнъж рипнаха да доказват че открай време са си били чисти демократи, само дето горките не са имали възможности да се изкажат, нали знаете колко лоши са комунистите, пък те имат само една кожа.

Ония пък които изнесоха бремето на демократичните промени и борбата срещу режима на Милошевич, сега не струват за нищо. Може би сега вече не е време на смелите и отговорните. На повърхността изплуваха всякакви професионалисти, специалисти, експерти, които всичко знаят и всичко могат стига да има кой да им напълни общинската каса.

От такъв човешки материал няма да направим гражданско общество. То изисква свободни и достойни граждани с ясна и точна гражданска позиция по ключовите обществено-политически, икономически, културно-просветни и национални въпроси, а не интересчи които за една нощ се обръщат според посоката на вятъра, но по същество пак са си същите. Именно от истинските граждани днес се нуждаем най-много. Защото болшевиците, които сега уж станаха меншевици, все още не са се отказали от властта. Дори видяхме ясно демонстрираното им намерение отново да се върнат на власт и да ни управляват, въпреки че на изборите от 24 декември ЮЛ получи само 61 гласа в Босилеград. Като видяха че инак не бива, те пак надуха старата си свирка – за екстремните националисти и сепаратисти които искат да ни върнат на България и тем подобни шуротии. А в Агитпропа големите интелектуалци почнаха да ни тълкуват разликата между “Въртоп” и въртипоп.

Демократите все още се надяват на благословия “отгоре” да почнат да оправят батаците на общината и да проведат нови избори на общинско равнище. Нищо чудно обаче надеждите им и тоя път да се изяловат. В Белград предпочитат в Босилеград да управляват послушници, па макар и комунисти, отколкото демократи които държат до интересите на малцинството. Така че не ни остава нищо друго освен да се помолим на Бога: опази ни боже, от фалшивите демократи, а от комунистите ще се пазиме сами!

Иван Николов

Добре дошъл 21 век!

С Новата година и официално влязохме в 21 век, въпреки че за нас, българите в Югославия, средновековието все още продължава. Но календарът си върви. Столетието което захвърлихме зад нас, не ни донесе нищо добро, ако не смятаме мръвките от огромния научно-технически скок които, по правило, последни идват при нас.

Двайсетия век започнахме с огромни надежди и порив към правдата, свободата, истината и щастието. Утопията на комунизма потопа надеждите на по-лекоμισлената и по-бедната част от човечеството за един по-добър свят. Разбрахме само, че отклоненията от нормалното развитие на човечеството са възможни, но преки пътища към бъдещето - няма.

За нас, българите от Босилеград двайсетия век започна с проклетие. Само от един полк дадохме 225 души убити и няколко стотин ранени и осакатени, а попаднахме да живеем в чужда държава. Какъв отвратителен исторически парадокс! Александър Стамболийски бе принуден да ни предаде, за да спаси България от тотална окупация. От тогава ние сме заложници на българската свобода и независимост. С предателство започнахме тоя век и с предателство го завършихме.

В началото бе само един сръбски офицер яхнал на кобила с ждребе до нея и взвод войници, посрещнати на Гуйчък от местния чорбаджия, който на развален сръбски език посреща с хляб и сол, “освободителите, дошли да ни избавят от това тежко българско робство”. Какво предателство, какъв позор!

От тогава предателството като тежка наследствена болест навлиза в гените ни и се превръща в наша втора природа. То е нашият начин на мислене и живот. С предателството изживяхме 20 век и го внесохме в 21. Кобилата и ждробето на сръбския офицер бяха заместени със скъпи мерцедеси и беемвета, но начина на посрещането си остана абсолютно същия. Колко подлости и мерзости сме направили все в името на голото оцеляване в тоя чуждешки живот!

А каква страшна мъка има в последните редове написани 1920 година от ръката на Добри Данев в летописната книга на босилеградската прогимназия: “Нощта срещу 7 ноември. Последната нощ. По-страшна от последната Помпейска нощ. Ходих до зори. Съветвах, упътвах, прощавах се... В зори тръгнах с една раница... Не плаках за хората пред тях, но за реката, за тополите, за меките и чудни овощни градини – горчиви сълзи пролях в тъмната и студена нощ. Разбойници ли сме, та бягаме от мили родни стрехи?!”

Осъмнахме към село Ресен. Последно “сбогом” на Краището, което очертаваше своите проломи и зъбери през мъглата. Босилеградско сбогом. На обяд /7 ноември/ бях в с. Долно Уйно. Бе задушница, а в Босилеград бяха сърбите. Страшната задушница на Босилеград – 7 ноември 1920 година!”

От тогава започна нашият път към Голгота. По тоя път имаше и борби, и героизъм, и мъжество поне. И само един идеал – България. Десетки хиляди наши сънародници поеха пътя на изгнанието. Стотици бяха избити на границата. Останалите бяха подложени на систематично посърбяване. Но те издържах. 1941 година България е отново тук. След 4 години пак е принудена да си отиде. Тогава комунистите развиват пропагандата: “Ако гласувате за нас, ние ще ви върнем на България”. Ония които им повярваха, вместо в България се озоваха на Голия Оток. Пазарлъците между Тито и Георги Димитров да ни разменят за Пиринския край също пропаднаха.

Следват експериментите с комунистическата утопия. И дълги години на национално превъзпитание. В “хуманното” социалистическо общество ни научиха да мислим и говорим на сръбски и по еничарски да мразим българската си национална същност. От 120 000 българи, 25 000 оцеляхме и дочакахме края на великосръбската и комунистическата идеология. Видяхме как идеологиите идват и си отиват а народите остават. Изкарахме един страшен век, но общо взето, оцеляхме и надживяхме своите потисници.

В новия век влизаме с тежкото историческо наследство от току-що изминалия. С изключително низък стандарт. Морално разорени. С поколебано национално и човешко самочувствие. Разделени и противопоставени на множество политически партии. С предателския синдром който като проклетие ни разяжда и ни изправя едни срещу други. С тоталитарната система на управление около нас, с тайните агенти, с партийното правосъдие, с робския манталитет и тънките сметки. Тази система действа безотказно. Комунистическият начин на мислене – също. Но всичко около нас се променя.

Последната версия на Югославия буксува. На нейно място бавно се оформят две нови държави – Сърбия и Черна Гора. Онова което не можа да разтури политиката на Милошевич, ще го довърши демокрацията. Нещата несъмнено отиват натам, въпросът е колко време ще отнесе този процес. И това е донякъде нормално. Една изкуствено създадена държава в условия на свобода и демокрация се разпада.

Отново сме на исторически кръстопът. Накъде вървим, накъде отиваме? Или по-добре, накъде ще ни отвеят балканските ветрове? В началото на 21 век, след два века закъснение, отново сме изправени пред предизвикателствата на свободата, демокрацията и правдата. Като че ли отново проходиме след дълга и тежка болест. Говорим за свобода и треперим от страх, говорим за демокрация и се лъжем едни други, говорим за правда и я газим. Влизаме в нов век, в нов свят, свят в който владеят други ценности, други правила на играта. В този свят няма място за страхливците, бърбивците, импровизаторите и тънките сметкаджии. В този свят ще имаме толкова права, колкото сами си изборим; ще имаме толкова свобода колкото имаме отговорност към нея; ще знаем толкова колкото можем да научим и ще имаме толкова колкото можем да заработим. Но едно е сигурно. Бъдеще няма да имаме, ако не съберем куража да се преборим с миналото и ясно и гласно да кажем на Сърбия какво искаме от нея.

Нашата българска история ни учи, че периодите на възход съвпадат с периодите на просвещение и свобода. И обратно, периодите на паденията съвпадат с робството, глупостта и невежеството. Едва ли и сега ще измислим нещо друго. Пътят към по-добър живот винаги води през учението, свободата, работата.

Така че формулата е твърде проста: дайте ни свободата и ни оставете на мира. Останалото сами ще си направим. Както можем и както умеем. Не ни интересуват ония които в тежненията ни за по-нормален и по-човешки живот виждат национализъм и сепаратизъм. Това си е техен проблем. По същество, това е проблем на дребните доносници които изведнъж са останали без работа защото няма вече кому да си пишат доносите.

Иван Николов

Боси през тръни към Европа

Първите стотина дни от управлението на Кошунца се изтърколиха като нищо. През това време се случиха сума ти събития, но от реалните промени все още няма ни хаир ни хабер. Ще речете, че много бързам. Не аз, а животът ни бърза, докато ние го пилеем на глупости. И може тепърва да се наложи да се гоним с полицията по площадите. Защото народът ни вече се поотпусна и не си поплюва на ръцете когато трябва някой да се хване за ушите и да се изхвърли навън.

Е, възстановиха членството ни в ООН-е, ОСЦЕ и някои други международни организации. Това ни е обещаната награда за свалянето на Милошевич. Дотук добре. ДОС победи на местните и парламентарните избори. Дали и това е добре, тепърва ще видим. Важното е, че комунистите и екстремните националисти подвиха опашките си и се прибраха на топло. Сега ги е налегнала носталгията по властта и грижата къде да скрийт парите, автомобилите, апартаментите и другата плячка ограбена от народа. Не е лесна и тяхната, но ще се оправят, няма що да им берем гайлето.

На Косово - нищо ново. Все същите приказки: албанците се връщат, сърбите бягат, Косово е съставна част от Сърбия, КФОР ще се изтегли, сръбската войска и полиция ще влезе и т.н. "Мижи да ти лъжа", дето би рекъл някой по-отракан нашенски циганин. Край Буяновац сърби и албанци продължават да се стрелят. Ясно е, че си имат нещо наум, ще видим какво ще става.

Пазарлъците с Черна Гора продължават там където спряха 1990 година. По всичко личи, че предстои развод. Черна Гора значително еволюира в становищата си, докато в Сърбия времето като че ли е спряло. Д-р Милан Попович, професор на Юридическия факултет в Подгорица казва: "Сръбският въпрос е в центъра на най-голямата международна криза след Втората световна война, а Сърбия се владее по един и същ образец." Сръбският въпрос, според него, е "...поставен и решаван по трагичен начин от страна на властващият политически и културен елит, включвайки и сегашният президент Кошунница. В отношенията към Черна Гора, доминиращият културен и политически елит се отнася по същия великодържавен, хегемонистичен и арогантен начин, така както се отнасяше към всички други югославски републики. Необходимо е мирно да се разглоби великосръбският комплекс, който като воденичен камък притиска Сърбия и Черна Гора. Сърбия трябва да се изправи пред границите на своята територия, пред границите на своята легалност и легитимност, в историческия, конституционно-юридически и всеки друг смисъл. Сърбия това още не го прави. Воислав Кошунница очевидно мисли, че истинската мярка за Сърбия е – и Сърбия и Черна Гора. Но това е мярката за Велика Сърбия и докато има Велика Сърбия, няма да има нормална Сърбия", казва Попович.

Когато нещата се поставят по такъв начин - връщане назад няма. Очевидно е, че и следващото управление ще продължи да води този диалог, а той може да ни отклони и от курса на реформите и от декларираната проевропейска ориентация. Това значи продължаване на досегашната изолация за която видяхме какво означава. Засега ние само се преструваме че се демократизираме, а Запада се преструва че ни помага. Всъщност и едното и другото е само половин истината. Втората половина е, че у нас все още не са изготвени основните предпоставки за демокрацията – пазарното стопанство, свободата на медиите, и независимото правосъдие. Докато страната ни изцяло не се демократизира, и не преовладее европейският начин на мислене и поведение, нито Черна Гора и Сърбия могат да се разберат, нито в самата Сърбия могат да се разрешат етническите противоречия. Това, което става в момента, е сблъсък между две непримирими концепции: крайния великосръбски национализъм и комунизъм от една страна, и либералните европейски принципи за самоопределение на народите и тяхното свободно развитие от друга.

За трайно решаване на икономическите проблеми на Сърбия, е необходимо Сърбия да стане член на Европейския съюз. За това са съгласни всички сръбски икономисти. Но това не може да стане преди да се изпълнят редица условия. Така например само за членство в Съвета на Европа, ще трябва да станем държава в която владее върховенството на закона и се спазват човешките права. С други думи, това значи, че законодателството ни трябва изцяло да се хармонизира с европейското законодателство, особено с Конвенцията за основните човешки права и свободи. Това подразбира отменяне на смъртното наказание и съчетаване на наказателния и гражданския кодекс с европейското право, но и на всички други закони от областта на образованието, културата, социалната политика, медиите, телекомуникациите, спорта и всичко друго което има трансгранично значение. Това ще има и едно много важно практическо значение: ще можем да съдим държавата пред Европейския съюз за правата на човека в Страсбург когато изчерпаем всички национални правни средства.

За членство в Европейския съюз ще има още дълго да мечтаем. Това членство подразбира освен реформата на законодателството и развито пазарно стопанство. Това значи обезпечаване на свободно движение на стоки и капитали, приспособяване на техническите нормативи и качества на стоките според европейските стандарти, унищожаване на монополите и забраняване на всякакъв вид подпомагане на предприятията от страна на държавата. Както знаем, у нас "успешните" стопански предприятия функционират именно заради подкрепа от страна на държавата с което се пази социален мир. Истинските изкушения ще настанат когато се срине всичко това.

Има ли достатъчно ясна политическа воля да се тръгне през всичките тия изкушения? Ако се съди по обширните политически пледарии в предизборната кампания, може да се каже че нещата отиват натам. Но ако се съди по това как външния ни министър Свиланович мрънкаше във Вашингтон по въпроса за предаване на Милошевич на Трибунала в Хаг, и от начина на посрещането на Карла дел Понте в Белград, ясно е, че дори и най-големите сръбски демократи не са се излекували от великосръбският вирус. Защото, какво значи това, че на Милошевич ще му бъде съдено в Югославия, примерно, за финансови далавери или манипулации на изборите? Не че това не са престъпления, но те са от друг род. Светът, Европа, нашите съседи и ние, гражданите на Югославия, имаме нужда от съдебен процес срещу конкретни престъпления срещу човечеството правени от наше име, и осъждане на една престъпна политика която вече два века води войни за овладяване на чужди територии и народи, и е непрестанен източник на стълкновения, етническо прочистване, кръвопролития и напрежение. Предаването на Милошевич и всички други лица обвинени за военни престъпления, значи решително скъсване с миналото, и с престъпленията правени в името на една великодържавна утопия, която донесе толкова много страдания на Балканите и преди всичко на самият сръбски народ. Предаването на лицата

обвинени във военни престъпления, не е само морален чин. Това значи сваляне на колективната вина от сръбският народ. В противен случай ще трябва да приемем, че всички ония които са гласували за Милошевич, са гласували за злодеянията и потоците от кръв които се изляха в името на Велика Сърбия.

Защо новото управление на Кошуница все още протака тоя въпрос? Срещата между Милошевич и Кошуница страшно много повдигна съмненията. Нашите демократи очевидно все още не са убедени в неговата вина, и затова не са готови да скъсат завинаги с неговата политика. Зачитавайки го, те се превръщат в негови морални съучастници, а демократичните им пледоарии се превръщат в чиста политическа демагогия. Но резултатите от изборите ясно сочат, че на хората им е писнало не само от фалшивият социализъм на ония, които използвайки идеята за социална правда десетилетия наред грабиха народа така както и турците не са го грабили, но и от кресливият национализъм на ония които все още мечтаят за национално господство на Балканите.

Иван Николов

Как се раждаше демокрацията в Босилеград

Пише: д-р Драган Андонов

Като една от личностите които през последните десетина година играха определена роля в развитието на демократичния процес в Босилеград, искам да направя кратък хронологичен преглед на събитията, понеже и във вашият “Бюлетин”, и в другите медии често се манипулира с някои неточности. Моите свидетелства се отнасят за периода от есента на 1989 година, до есента 1993 когато напуснах Босилеград и бях на работа от другата страна на границата, и за периода от средата на 1997 до края на 2000 година когато отново се прибрах в Босилеград.

След разпадането на Източния лагер и промените които се случиха във всички комунистически страни, тоя вятър задуха и в Югославия в която най-после беше въведена повечепартийната система. Аз и моите съмишленици в Босилеград, тогава решихме да тръгнем по течението на демокрацията и да направим нещо за нашия народ с изграждането на демокрацията, въвеждане на пазарна икономика и зачитане на малцинствените права.

Първата ни идея беше през есента 1987 година, когато една група интелектуалци начело с мен, започнахме да се събираме и да се готвим за създаване на политическа организация на чисто местна почва. Така стигнахме до идеята за създаването на партия под името Югославска демокрация – ЮДЕМ, със седалище в Босилеград и със съответна програма и статут. Тази идея, зачудо, стана твърде интересна на хората и много бързо насъбрахме над сто симпатизанти, колкото се изискваха според закона за политическите партии.

За 9 юни 1990 година беше насрочено Учредително събрание в Голямата зала на Дома на културата в Босилеград в 10 часа. На него бяха поканени много хора от Съюза на Реформските сили, на които аз тогава бях член, и на Демократичната партия на тогавашния лидер Драголюб Мичунович. Въпреки че тръгнахме с идеята за създаване на ЮДЕМ и всичко беше подготвено за това, когато се свързахме с централата на Демократическата партия, ние решихме, че е по-рационално да се направи общински съвет на Демократическата партия, понеже мислехме, че нашите програмни цели ще бъдат по-бързо реализирани ако влезнем в състава на по-голяма опозиционна партия в Сърбия каквато тогава беше Демократичната партия.

На тоя ден Голямата зала на Центъра на културата беше препълнена и неможа да побере всички заинтересовани. Присъстваше цялото ръководство на община Босилеград, както и ръководството на разпадащият се тогава Съюз на югославските комунисти в Босилеград, а гости бяха Владан Батич, братята Петрович, все хора от самия връх на Демократическата партия. Нашата програма беше приета с възторг от нашите граждани и добихме твърди гаранции от лидерите на Демократическата партия, че всички решения на Общинския съвет на Демократическата партия ще бъдат подкрепени и реализирани. Тогава беше само временно конституиран общинският отбор на Демократическата партия в Босилеград. Истинските избори за Общинския съвет на Демократичната партия в Босилеград се проведеха на 15. 01. 1991 година в Малката зала на хотел Босилеград. Между трима кандидати членовете с тайно гласуване ме избраха за председател на Общинския съвет на Демократическата партия. Другият и третият кандидат станаха заместник-председател и секретар.

Не си спомням точно датата кога се появи ДСБЮ в Босилеград, но имах една констатация, че хората които го основаха, не искаха да сътрудничат с нас. На нас ни беше съмнително защо инициативата за създаване на ДСБЮ не идва от местна почва, и до ден-днешен не ми е известно по чия инициатива се създаваше. Имах усещането, че някой по някакъв начин иска да контролира демократичното движение сред малцинството в нашата община. На 15. 01. 1991 година когато беше избран общинският съвет на Демократическата партия, имахме 124 члена от които 5 лекари, 8 юристи, 19 инженера, 18 със средно образование, 4 пенсионери и 12 безработни от които 9 бяха висшисти, а 3 със средно образование. Останалите бяха работници и селяни.

През пролетта на 1991 в Сърбия настанаха много бурни политически събития. Имаше и наши представители на демонстрациите в Белград на 9 март, и се гордея, че бях сред тях, но не искам да говоря за това какво се случи после. Искам да подчертая, че Общинския съвет на Демократичната партия покрай масовото зачленяване на нови членове, успя да издейства от Общинската скупщина в Босилеград официално помещение на Демократичната партия с телефон и имахме условия за работа с изключение на финанси.

През това време аз бях и член на Главния съвет на Демократическата партия в Белград и вземах активно участие в политическата борба за свалянето на Милошевич от власт, когато войната и разпадането на Югославия беше в пълен разгар. Условието бяха много трудни за легална политическа борба, особено за малцинствените права за които ние се борехме.

Самата сръбска опозиция не беше единствена, беше разделена на повече партии. За 20.12.1992 година бяха насрочени парламентарни и местни избори. Сърбия беше разделена на 9 избирателни колегии и сръбската опозиция създаваше ДЕПОС. Демократите на Мичунович не бяха единствени по въпроса за влизането в коалицията. На едно заседание на Главният Съвет в Белград се случи разкол в Демократическата партия. Аз като член на Главния съвет на Демократичната партия бях за безусловно единство и обединяване с ДЕПОС за участие на изборите. Всички членове които бяхме за ДЕПОС, напуснахме заседанието което ръководеше г-н Мичунович, и отидохме в частната галерия на белградския поет Вуяклия, който вече не е сред живите, където всички представители които идвахме от общинските съвети които бяха за ДЕПОС, излязоха с инициатива за създаване на нова Демократичната партия. След няколко месеца се проведе Учредително събрание с трима наши представители в "Сава център" На което се учреди Демократическата партия на Сърбия с председател д-р Воислав Кошуняца и подпредседатели В. Батич, Р. Стоянович, М. Ковач и В. Янкович и с подпредседател на изпълнителният съвет М. Петрович. Аз станах член на Главния съвет. Участвах на изборите през декември. Бяхме убедени, че най-правилната борба за промени е чрез легална политическа борба и избори. На изборите на общинско равнище участвах с една много силна листа на кандидати, а аз тогава бях кандидат за депутат в Скубщината на Република Сърбия в избирателната колегия № 4 – Лесковац, на листата на ДЕПОС. Макар че положихме големи усилия да победим на тия избори, обстановката не беше благоприятна. Режимът на Милошевич беше страшно силен, и както и очаквахме, пак ни открадна голяма част от гласовете. Но на местно равнище, ние от 27 кандидати за общински отборници, вкарахме двама в общината в Босилеград, което беше единствен пример в цяла Южна Сърбия. Тогава Демократичната партия на Сърбия беше четвърта партия по броя на депутати в Скубщината на Сърбия. ДЕПОС тогава имаше 50 депутати, от които 18 бяха от Демократичната партия на Сърбия, 24 от Сръбското движение за обновление, 2 от Нова демокрация и 2 непартийни. Демократичната партия на Сърбия беше получила доверието на гражданите от 15 общини. Тя тогава имаше над 110 общински отбора и над 15 000 члена в цяла Сърбия. Общинският съвет в Босилеград тогава имаше над 200 члена, а в нашето членство влизаше целият елит на Босилеградска община. По това време в Босилеград се провеждаха демократични трибуни в които взеха участие видни политици. Някои сегашни министри и политици в сегашната демократична власт на Сърбия тогава бяха наши гости. Нашият общински съвет по броя на членство и по кадри, в сравнение с броя на населението, беше най-силен в Сърбия. Въпреки положените усилия, ние не можахме да направим нищо поради общата обстановка в Сърбия.

След изборите, за нас победените стана много трудно, дори непоносимо и опасно за живот. Аз като лекар специалист с десетгодишна практика бях принуден да напусна страната. По-точно, понеже вярвах в пазарната икономика и частната инициатива, бях отворил частен лекарски кабинет, и частна аптека в Босилеград. Властите чрез своите инспекторски служби, противно на закона който го тълкува по своя мярка, през пролетта 1993 дойдоха и ми заплениха медикаменти на стойност близо 8 000 ДМ. Беше немислимо да се избира за правото си. Покрай ред други неприятности които преживях, аз реших, че по-умният трябва да се оттегли. В Общинския съвет на Демократичната партия оставих всичко на нашия подпредседател, и заминах в България. Но не само аз бях потърпевшия. Някои мои колеги не получиха право на специализация. Много други имаха проблеми в работата и уреждането на жилищните въпроси.

От многото срещи, искания, действия и борби които водихме през този период, искам да издво срещите с министърът за човешки права и права на малцинствата г-жа Маргит Савович през есента на 1993, на която присъстваха и г-н Ивица Дачич като член на Главния съвет на Социалистическата партия, министъра на образованието Славко Гордич, целият състав на Общинската власт в Босилеград и представители на ДСБЮ. Други опозиционни партии тогава нямаше. Една от темите беше въпроса за обучението на майчин български език и за правата на нашето малцинство. Спомням си, че тогава много остро поисках да бъдат уважавани правата на нашето малцинство според световните и европейски стандарди. Бях доволен, че моето изказване беше убедително, на български език, и въпреки това беше по-добре разбрано от сърбите, отколкото от останалите.

Със заминаването ми в България приключи първият етап от моята демократична политическа борба в родния ми Босилеград.

/следва/

Една година от смъртта на чичо Янко

На 07. 01. 2001 година се навършва една година от смъртта на нашият скъп съгражданин чичо Янко който представлява една легенда от живота на Босилеград. Роден е на 15.10. 1912 година в семейството на Димитър и Мария Чипеви, като второ дете от шесте деца на семейството от които 4 сина и две дъщери. Баща му Димитър Чипев е бил запасен капитан от 13 пехотен Рилски полк, участник в много войни, починал през 1958 и по негово желание погребан в офицерските му дрехи, по професия е бил касапин, а майка му домакиня.

Чичо Янко е учил основно училище в Босилеград, а след това продължил в Кюстендил където е свършил 8 клас. След училището тръгва по стъпките на баща си Димитър, който се занимава с търговия на добитък и още като дете тръгва по пазарите от София до Солун. В Босилеград по това време има частна касапница и месопродавница която продължава да работи до деня когато Босилеград преминава под сръбска власт. Войник е служил в армията на бивсша Югославия 1935 година. По време на Втората световна война когато Босилеград се връща в България, търговския бизнес на семейство Чипеви силно процъфтява. След идването на комунистите забраняват му се всички търговски дейности и на него, и на баща му и живота на неговото семейство става много труден. Жени се през 1953 година за Верка Цекова от босилеградската махала Добри дол и имат два сина Стефан и Страхил. Комунистическата власт безвъзмездно им отнема къщи и дюкяни намиращи се на главната улица в Босилеград и на това място се строят жилищни блокове макар че чичо Янко е упорит и ходи по съдилища до края на живота си, но не успява да получи никакво обезщетение.

Чичо Янко го познавахме всички като добър и интелигентен и приказлив човек. По негово изказване узнах че още като млад в бивсша Югославия бил член на Демократическата партия на Люба Давидович и е бил активен борец за демокрацията по време на изборните съревнования с радикалите. Аз от малък познавах чичо Янко по неговите безкрайни приказки и свидетелства за миналото на Босилеград, за Краището, за историята на Балканите и световните движения. Чичо Янко бе жива енциклопедия за нас, босилеградчани. Имаше чудна мемория. Знаеше родословните дървета на всички семейства в Босилеград по име и занимание, кой за кого се женил, колко деца е имал, кога се е родил и починал и просто ни удивляваше с бистрата си памет. Всички босилеградчани обичахме тоя човек, защото с благата си душа и благата си дума даваше кураж на всекиго в живота. От чичо Янко научих много за моята фамилия, за Босилеград. Той ме научи да играя шахмат и преферанс, и макар че вече беше навлязъл в години, когато започнахме през деведесетите години да създаваме демокрацията, той винаги идваше и беше активен член на борбата за промени.

От 1991 година бе член и на общинският съвет на Демократическата партия и нейн почетен член до смъртта. Много го обичах и уважавах и винаги когато взимах важни решения в личния си живот, и по спорни политически въпроси отивах на кафе при баба Верка и чичо Янко, където до късно през нощта си говорехме и се съветвахме.

Неговите съвети ми бяха по важни от съветите на баща ми, и винаги имах успех когато послушвах съветите на чичо Янко. През последните години, въпреки че здравословното положение на чичо Янко беше нарушено, той редовно идваше на всички тържества организирани по повод честването на религиозни празници културни и национални манифестации в КИЦ и т.н. Беше ми “колачар” на семейната служба.

Той не успя да доживее промените въпреки че си поживя до 88 години. Не успя да дочака слома на режима на Милошевич който истински презираше. По повод годишнината от смъртта на тоя знаменит босилеградчанин предлагам на приятели и познати да организираме една възпоменателна вечер в памет на чичо Янко. От многото изказвания и спомени които съм си записал от чичо Янко, не мога да не спомена неговото изказване по случай откриването на гимназията в Босилеград. В началото на 1942 година група видни босилеградчани на чело със запасният капитан Димитър Чипев, бащата на чичо Янко, отиват при цар Борис III в София с прошение за откриване на гимназия в Босилеград. Царят приема сърдечно босилеградчани от които повечето са в народни носии, а Димитър Чипев е в униформата си на запасен офицер и поднася рапорт на царя от името на всички босилеградчани. Царят е възхитен от целия случай и охотно подписва указа за откриването на гимназията и изпраща най-добри преподаватели на работа в Босилеград, а на всички участници на делегацията дава подаръци а на шофьора който ги докарва до София подарява четири нови гуми за камионета.

д-р Драган Андонов

Какво сме дали на света?

По времето на Кирил и Методий и неговите последователи чрез православие и старобългарската литература българите разпростират своето културно влияние на цяла Южна и Югоизточна Европа. С богомилската ерес това влияние се разпростира далеч на запад. За негов основател се смята поп Богомил с апокрифа си “Тайната книга.” Той бил толкова сведущ в Христовото учение, че си позволил да се усъмни в неговата догматика. На мястото на това, което отричал, той създал своя философия, своя нравственост която се опитал да предложи на обикновените хора. Някои учени считат че е използвал познанията на другите ереси внесени от Византия и най-вече от павликянството.

В същността си, богомилството е религиозно обществено учение, което е имало свойството да заразява и да прави свои отчаяни застъпници всички отрудени, онеправдани и угнетени от живота хора. От духовния кипез в България през 10 век се отправят две духовни струи към два различни свята, в името на една върховна идея – благоденствието на човека тук, на земята, и неговото всеопрощение там, на небето.

Първата струя, подкрепена и от държавната власт проповядва, че всяка власт е дадена от бога и търси щастието на човека в примирението и в догмите на църквата. Тя тръгва на изток. Втората струя, тръгнала на запад, отрича божествения произход на властта и остро протестира срещу установеното неравенство. Критиката на църковните догми е безмилостна. Човек, за да се слее с божествения разум, най-напред трябва да освободи разума си от всяка външна опека. Тая проповед за освобождението на разума допада най-много на западния свят, страшно потиснат от авторитета на католическата църква. С това учение, България дава първия

християнски реформатор в света който далеч преди Цвингли, Лютер и Калвин проповядва на християните да се освободят от Рим и от Цариград и да търсят спасение само в евангелските истини и в духовното и нравственото съвършенство на човека и гражданина.

Въпреки че някои български историци считат, че богомилството е имало вредни влияния върху българската историческа съдба, не може да се отрече неговата чисто социална обусловеност. То се явява като протест срещу упадъка на държавната и черковната администрация, и чрез усъвършенстването на личността то иска да постигне и усъвършенстване на общността. Тъй като упадъкът е бил всеобщ, всеобщо е било и разпространението на това учение, което по своята теогония, космогония, етика, догматика и социално-държавни идеали се отличава от това на другите християнски учения.

Политико-социалното учение на богомилите е свързано с религиозното и трудно може да се отдели от него. Професор Зигел го е резимира в пет точки:

Държавният строй като организация която си служи със сила се замества със самоуправни общини които притежават земята и я обработват. Преустройство на държавата и нейното прераждане чрез нравствена обнова на човека. Групова форма на живота основана върху космополитизма на християнството, но при международен съюз с най-широка самоуправа на всяка съюзена община.

Демократическо равенство като гаранция за истинска християнска любов. Общината е против личното предимство, личната собственост, против властта и богатите, но силно привързана към земеделския труд като уравнилел на човеците и като пречка срещу проявата на индивидуални способности.

Отрицание на военните действия като диви и варварски; отхвърляне на настъпателната война и на смъртното наказание.

Богомилството е синтез на две противоречиви наглед начала и на два привидно различни морала. От една страна те се стремят към небесно съвършенство, а от друга, искат да преустроят живота по съвършен начин на земята. Обявяват се против унищожението на човека а го смятат за създаване на сатаната; против войната са, а са най-добрите войници когато трябва да се брани независимостта на страната. По времето на цар Йоан Асен II богомилите имат еднакви права с православните и пълна свобода да изповядват учението си.

Но те знаят и фанатично да защитават учението си с цената на саможертва. Василий, началник на богомилите в България, медик по професия, образован и с добродетели, бил жив изгорен в Цариград през 1100 година, 415 години преди чеха Ян Хус и 500 години преди италианеца Джордано Бруно.

От първата влада в Цариград на която мъченически загива Василий, пламват една след друга кладите в Западна Европа. Изгаря французинът Пиер Брюи, германецът Арнолд и десетки други знатни лица, но богомилското учение бързо се разпространява в Босна, Далмация, Сърбия, Чехия, Италия, Франция, Германия и Англия. В различни страни те различно се наричат; богомили, бабуни, техникари, кутугери, торбеша, фундаити, патарени, катарии, албигойци, бугари, валденци, григолници. В началото на 13 век от Черно море до Атлантика те имат 16 църкви.

Най-голям противник на богомилството е Римската църква. Папа Инокентий III повдига кръстоносни походи в Южна Франция и устройва инквизиция срещу албигойците и в крайна сметка побеждава, но учението на богомилите и идеята за реформацията оцеляват. След дълги войни и преследвания върху идеите на богомилството се развиват лютеранството и протестанството които са наложили Реформацията.

Франьо Рачки, руският учен Веселовски, Йосиф Щросмайер и други, високо оценяват приноса на българските богомили смятайки ги за идейни основоположници на Реформацията и после на Ренесанса и Френската революция. Така че девиза на френските революционери “равенство, братство, свобода”, който и до днес е един от най-големите девизи на човечеството, е и наш девиз. На богомилите принадлежат още три идеи които намират своето осъществяване едвам през наши дни: равенството между мъжа и жената, всеобщото образование и вегетарианството.

Техните религиозни общини са напълно демократични. И мъже и жени се ползват с еднакви права. Жените също могат да бъдат съвършени, т.е. да проповядват, стига да са пълнолетни. Това пък ги заставяло да бъдат грамотни, за да се ползват непосредствено от евангелието. Когато не работели, богомилите четели много. Във всяка община имало училище. Почти всички вярващи били начетени и подържали книжнината. Нищо чудно че при тогавашното невежество в Западна Европа, те са постигали такъв успех. Вегетарианството е една от догмите на богомилското учение. Те се хранели само с растителна храна. Постели три пъти в годината по 20 дни като оставали само на хляб и вода.

Богомилството носи своите отражения и върху някои съвременни нравствено-философски учения. Лесно може да се открие връзката между него, учението на Хелчици от 15 век и Толстой. Учението на християнските анархисти също произлиза от него.

В България главните богомилски общини са били “България” и “Драговичия”. Въпросът за района на “Драговичия” е спорен, но имената на река Драговищица, имената на селата Кутугерци, Еремия, Недокръшеница, Богомила, надгробни паметници, както и някои елементи от народния фолклор подсказват, че богомилството е имало свое присъствие в Кюстендилско. Във фолклора от тоя край са запазени редица приказки, поговорки и вярвания които имат ясен дуалистичен контекст който е в основата на богомилското учение. “Правината и кривината”, “Препиране между ангел и дявол”, “Царският син и дяволът” и други приказки могат да се свържат с богомилството. Пословицата “Що те учи поп, слушай, а що прави он, ти не прави” носи основният мотив на богомилското критика срещу духовенството – разминаване между думи и дела. Също: “Дяволът има смеса у правото, а кривото си е негово”, има истински дуалистичен характер. През 20 години на века селяните от селото Кутугерци не обичали да се причестяват нито да се молят в черква. Те казвали, че бог е навсякъде, можеш да му се молиш къде искаш и кога искаш. Имали само една селска служба и

нея искали да махнат. При тях добре се виждат основните догми на богомилството – отричането на причастието и литургиите и на посредническата роля на свещеника и църквата в отношенията между човека и бога.

/Ползвани са материали от книгата на Стилиян Чилингиров – “Какво е дал българинът на света”, и “Енциклопедичен речник – Кюстендил”/

Нашата народна традиция и съвременното

С календарното начало на зимата в българските земи започва цикъла от многобагрени и дълбокоемоционални празници, изпълвали бита и вечността на много български поколения, съхранили националното ни съзнание през най-тежките години от нашата трудна историческа съдба. Днес, в епохата на научно-техническата революция, съприкосновението с този свят ни е нужно, не толкова като изключително богата народна естетика, но преди всичко – като нравственост и общочовешка етика.

Съвременната наука, в българските народни традиции и обичаи е идентифицирала културните наслоения от различните народи, религии и цивилизации преминали през българските земи. Както е известно, българската нация е създадена от три основни компоненти – прабългарската, славянската и тракийската. Тия три етнически субстрата, взаимно преплетени и смесени по един неповторим начин, създават една изключително богата и съвършена фолклорна традиция.

Така например, традицията за правене на каменни надписи, следите от тотемизъм, някои ритуали към жертвените животни, следите във везбената орнаментика и т.н. са остатъци от прабългарски културни елементи. Дори в североизточната част на България има запазени етнографски групи – капанците и гагаузите които се приемат за наследници на прабългарския етнически елемент. Българските изследователи са открили невероятна сличност във фолклора между капанците и жителите на Чувашката република – чувашите, които не без основание се смятат за преселили се на запад българи.

Траките са ни оставили също много трайни елементи в народния живот, дълго пазени от поколенията. Грънчарското колело, начина на обработката на земята, култивирането на лозята и приготвянето на виното, носенето на опинци и ямурлуци, чертите на тракийския конник в образите на св. Георги и св. Димитър, русалийските празници и кукерските игри, нестинарството, жертвоприношението при строеж на мост или къща, нативните обреди свързани с паметта на мъртвите, представите за музите, добри и лоши горски духове и т.н.

Няма обаче никакъв спор, че славяните са изиграли най-съществената роля при създаването на българската народност. Най-видимите следи на славянството са в тнр. аниматизъм – одухотворяване на природните явления – дървета, скали, реки и потоци, придавайки им човешки качества. Това е обогатило както словесния български фолклор, така и хидожествените елементи в материалния фолклор – архитектурата например.

Това взаимно проникване на трите култури е продължило векове, но заключителния му етап е през 865 година когато християнството окончателно се утвърждава като официална държавна религия в България. Това обаче никак не е било лесно. Въпреки че интересите на държавата налагат приемането на християнството, което утвърждава славянобългарският език който се превръща в книжовна основа за една нова цивилизация в Европа, населението е продължило мълчаливо да изпълнява старите си обреди и обичаи край старите оброчища, дървета и храмове. Държавата очевидно не е предприемала драстични мерки срещу нарушаването на църковно-християнските канони. Християнската църковно-държавна администрация тогава не може да се справи с езическите обреди и обичаи сред покръстеното, но все още неграмотно население. Едвам с появата на кирилицата и развитието на книжовността, християнството изживява сериозен подем, но паганските обичаи и традиции под една или друга форма оцеляват до наши дни. Дори и най-фриволните и наситени с натурализъм езически празници, обреди и обичаи, не получили благословието на християнската църква, остават да съществуват дори и през най-мрачните години на средновековието.

Но проявата на езически възгледи, не може да се приеме като негативистично отношение към християнската религия, още по-малко като атеизъм. Езическите вярвания са също религия в пълния смисъл на думата. Друг е въпросът, че те понякога не съвпадат с църковно-християнските канони. Не може обаче да се отрече чистия прагматизъм на езическите вярвания и известната им философска обосноваване. Тази прагматичност се оглежда и по отношение към новата християнска религия. Когато населението се е видяло принудено да тачи култа към непознати християнски светци, от които мнозина са носители на абстрактни нравствени понятия, хората им приписват качества, интереси, занятия или биографии, с които ги наподобяват на старите божества, пазители на природните стихии сред които са живели нашите предци. Така езическите компоненти навлизат в християнско-религиозната форма и оцеляват до днес.

И ние например можем да си спомним, когато старите хора се кръстеха при изгрев на слънцето. По същество, това си е чисто паганско заклинание с християнски жест. Старите хора също избягваха да правят “мръсни” неща под слънчева светлина, нпр изхвърляне на смет, но и избягваха да работят след залез слънце. Разпределението на народните празници в живота на народа ни е осигурявало приблизително 2 пъти повече почивни дни в сравнение с днешните държавни празници. При това празнуването на тия празници и обредите свързани с тях е било издигнато на равнището на обществена норма.

Ред магически ритуали, гадания, разни рецепти от народната медицина, таченето на билки, дървета и животни е също остатък от древната ни традиция, играла не малка роля в живота на предците ни, и изграждала

облика на българската ни култура. Днес това принадлежи към миналото, От днешната дистанция от време, този фолклорен колорит като че ли има само естетическа или чисто художествена стойност.

Но изкушенията на съвременната цивилизация изправиха човечеството пред тежка нравствена криза. Оказа се, че нито телевизията, нито компютрите, нито спорта, нито печата, нито ред други масови забавления могат да покрийт вътрешната човешка нужда от хармония и духовно и физическо усъвършенстване. Съвременното човечество не успя да намери достатъчно добър заместител на патриархалната ценностна система. В този вакуум, който се създаде между огромният техническо технологически скок от една страна и отчуждаването на човешката личност от собствената си същност от друга, се роди кризата на личността, на брака, на семейството и на обществото като цяло. Младите поколения родени и израснали в свят лишен от всякакви човешки ценности, възпитавани в дух на насилие, егоизъм и сляпа послушност и покорност към политическите конюктури, все повече се затваря в себе си страдайки от липса на любов и перспектива, и намирайки убежище в наркоманията, проституцията и разни форми на насилие изживявайки по тоя начин вътрешните си комплекси.

В посткомунистическите страни, освен всичко друго са убити и навиците за работа. Властващата партия съзнателно възпитаваше паразитни навици сред хората за да си запази властта.

Разбира се, изходът не е в пълно възстановяване на народната ни традиция. Това е невъзможно, днес реалностите са други. Но тази традиция трябва да се пази и изучава за да се изтегли есенцията от нея, и може би, под нови форми да се запази нейната същност – ония морални и духовни ценности които са предпоставка за силни и неподатливи личности, способни сами да се справят в обществото. Както и винаги през историята ни. Пък и нашата култура има достатъчно качествен материал за такова начинание. Ако народите от всички континенти изпадат в захлас от българските песни и танци, защо ние трябва да внасяме джаз или рок?

/Ползвани са материали от книгата на Петър Константинов "Вечният бог"/

Зимните празници в Краището

Рождество Христово – Коледа

Раждането на Иисус Христос е един от най-светлите и радостни празници през църковната година. В него се изпълняват пророчествата за идването на Спасителя на човешкия род, осъществяват се надежди за избавлението от греха, проявява се Божията любов към човека, открива се перспективата на богосиновството чрез личното усилие на всеки човек. Според евангелския разказ самото раждане е съпроводено със знамения: на небето се появява необикновена светлина, ангел съобщава на пастирите благата вест, необикновена звезда изгрява над мястото където се ражда младенецът, от изток тръгват мъдреци, за да му се поклонят и му поднесат дарове като на цар – злато, ливан и смирна. В същото време ангели пеят: "Слава във висините Богу и на земята мир, между човеците благоволение."

Коледуването – народен обичай за здраве, плодородие и щастие се изпълнява на Бъдни вечер. Самият обичай и обредите които се прилагат към него има множество вариации, в зависимост от мястото където се провежда. Едва ли не всяко село си има своите особености ако не и всяко семейство. По нашите краища, не е разпространен обичаят група коледари, "станеници", да обикалят селото от къща на къща, както е например в други краища на България. Рано сутринта на Божич се взима от сламата върху която е била софрата на Бъдни вечер и се връзва на плодните дръвчета – да раждат. На всяко дърво се нарича според вида му: "О сливи, сливи, по пара оката" и т.н. Заканват им се със секира ако не родят през годината. В някои села се връзват и разноцветни вълнени конци престояли в чаша вино от Бъдни вечер. Рано сутринта на Божич влиза домакинът или домакинята в къщи с дъбови клончета или трески от дървника и казва: "Дошъл Божич, пофалил се с теленца, ждробенца, прасенца, яренца, ягненца, с големи класове на нивата, с късмет и погодбия." Сметта останала от Бъдни вечер след вечерята, се мете сутринта и се гори против болести и бълхи. Рано сутринта се яде врабче – да има напредък и сполука през годината: "да лети човек като врабче в работата". На Божич вярват в добрият или лошият "полазник" – първият влязъл в къщата човек. Ако е мъж – мъжка стока ще се роди през годината, ако е жена – женска. В този си вид обичаите в Кюстендилско са изпълнявани до към петдесетите години на 20 век.

Сулова, Нова година

Джамалари е народен обичай изпълняван от Сулова до Йордановден – в зависимост от фолклорните традиции на края. Характеризира се с мъжки маскирани групи наречени джамалари, деди, дедици, джамалджии, джамала, станчинаре, сировскаре джанголджии, камилджии. В Краището се маскират само вечерта срещу Васильовден. Персонажът на джамаларската дружина в Кюстендилска Каменица е 7 млади мъже, 3 дедици /деди/, баба, девер, коняр и гайдарджия. Дедите са в изпокъсани дрехи, звънци, с маска – каук /отпред от дърво, а отзад от овча кожа с вълната навън/. Те носят дървена сабя и дървен топуз които вземат от сурвакарите. Бабата е облечена в невестинско облекло, с хурка от тояга с вълна, боядисана в червено и зелено. Деверът пази бабата да не я откраднат – вярва се, че там, където я откраднат от джамаларската дружина

годината ще бъде плодородна. Деверът, конярят и гайдарят не са маскирани. При посещението в къщите играят хоро – “джамаларка” хващайки се посредством топузите, а бабата с къделята, обикаляйки 3 пъти около решето в което домакинят слага подаръците. Всяка къща взема парче от джамаларските дрехи и с тях се прикадява през годината срещу “нечистите сили”. Народът вярва, че джамаларите ходят “за берекет и да ни повеселят”.

В игрите на джамаларите е изразен фалическият елемент – пред всяка къща те “венчават” невестата, като я повалят на земята, извършвайки съответните символични действия. Накрая “дедата” благославя: “Да чува бог тоя дом от туна беда, от зла сръкба, от дълъги тояги, от тесни сокаци, от бесна свиня, от пияна жена...” Този обичай е запазен до началото на 20 век. В Пиянец вечерта срещу Васильовден обикалят млади ергени. Те правят камила от двама души, покрита с черга или кожа, главите им образуват гърбицата на камилата. Камилджията е с дървена сабя, топуз или пишов. Помощникът му има задължение да пази камилата.

Персонажът се допълва от невеста в невестинско облекло, девер, мечкар с мечка, поп, циганка, стражар, гайдарджия или кеменджия. Камилата играе като се опитва да ухапе някого, след това ляга и не става докато ни й дадат пари. Невестата целува ръка на домашните които й дават пари. На другия ден от събраните продукти се прави обща трапеза. Този обичай е запазен до средата на 20 век.

Джамаларите в Котловината на Кюстендилско са по-различни, те обикалят от Васильовден до Богоявление. Групата е от трима “станчинаре”, невеста облечена в невестинско обредно облекло, младоженец, девер, “дофтор” поп, баба /с хурка и дете от парцали/, циганин и циганка с начернени от сажди лица. Станчинарете са с кюрк-маски с кожа с вълната навън и червена чушка на носа. Имат саби и топузи и и най-напред влизат в къщите. Играят около решето, невестата се кланя, дават й пари, станчинарете се збиват, един пада, “дофторът” и бабата го лекуват.. Вечерта срещу Богоявление станчинарете се събират в някоя къща и правят обща трапеза. Ако са събрали повече продукти, продават ги и си разделят парите. В по-ново време парите от джамаларските обичаи са отстъпвани на читалищата.

Богоявление, Йордановден, Водици

На този ден се хвърля кръст в реката, за да се освети речната вода. Наддават се пари, и който наддаде, става кум, кръстоносец. Той има право да носи кръста до реката. Този, който извади кръста от водата, обикаля с него по къщите – даряват го с пари и храна. От “светената водица” се носи в къщи и се дава на добитъка. На Богоявление всяко домакинство приготвя за обяд таканаречената “пихтия” /пача от свински крака и глава/. Всички сутрин пият “на гладно” студена вода за здраве, гадае се каква ще бъде годината по хвърления кръст във водата – ако замръзне, годината ще бъде здрава и плодородна. Вярва се, че от Божич до Богоявление, водата е “нечиста” и не трябва да се мият глави и да се пере с нея, а в полунощ срещу Богоявление водата спира и се пречиства. Рано сутринта в къщи се донася нова вода, а старата се излива. С прясна вода всички се измиват, измиват се и съдовете.

/По Енциклопедичен речник – Кюстендил/

Селскостопанска дейност в Босилеградско след Освобождението

Освобождението заварва и Кюстендилското Краище със сложни аграрни отношения. Необходимо е преминаването на собствеността върху земята от турски в български ръце. Нужна е промяна и на взаимоотношенията между собствениците турци и обработващите земята български селяни. На използваните три форми: изполджийство, ратайство и кесимджийство, трябва да се сложи край. Най-тежката и най-често използвана форма е кесимджийството, при която селяните не разполагат с никаква земя. Затова, както отбелязва Жеко попов, още преди Освобождението “...селта Божица, Груинци, Извор, Горно Уйно, Горни Кортен, Долни Кортен, Злогош... Бранковци, Рикачево, Рибарци, Драгойчинци успяват да се откупят от бейовете и налагат по-приемлива форма – изполджийството”.

След Освобождението процесът минава на друга основа. Започва масово присвояване на имотите на турците. За уреждането на проблема в Кюстендилски окръг през 1880 година е изпратена комисия, която проучава положението в 14 села на Босилеградско. Окончателното му решаване приключва през пролетта на 1886 година. Изпратената нова комисия оценява земите в 41 села на Кюстендилското Краище, притежание на 85 собственици за 335 762 тогавашни лева. Сумите са изплатени на турските собственици от българската държава, а новите собственици се задължават да изплатят дълговете при ниска лихва.

Нямаме за цел да правим цялостен преглед на състоянието, тенденциите и перспективите на селскостопанското производство. Ще отбележим само, че местното население си осигурява поминъка главно от земеделието и скотовъдството. Отглеждани са традиционните житни култури – най-вече ечемик, ръж, овес, а също царевича и просо. Засетите площи през през 1892 г. са 70 162 дка, 1899 г. – 89 950 дка. Добивите от декар са ниски. В началото на 20 век те са : около 166 кг – пшеница, 180 кг – ръж, 196 кг – ечемик, 210 кг – овес, и 170 кг – царевича Това се дължи на слабата агротехника, ограниченото използване на по-съвременни

земеделски оръдия и растителнозащитни средства. И още, липсата на местни специалисти – агрономи, както и на несъздаването на агрономическа служба. Изглежда, ползвани са услугите, доколкото се налага според разбиранята на селяните, на прехождащи агрономи, предимно от Кюстендил. По тези причини естествен е и недостигът на храни, който е попълван от други части на окръга и страната. За местна консумация са отглеждани зеленчуци – боб, бакла, леща, пипер, зеле, лук, картофи и други. Засаждани са ограничени площи от тях. Така през 1898 г. са отглеждани 332,1 дка зеле, 95,5 дка лук и други – 197,5 дка.

В Босилеградско има сравнително добри условия за овощарство. Главно внимание е отделяно на отглеждане на сливи, черници, орехи, ябълки, круши и малко лозя. Данните показват предпочитание на сливовата култура. От 1 433,08 дка овощни култури, на нея се падат 1 085,1 дка през 1898 г. На следващата година овощните насаждения са 1 845 дка.

През някои години стихийните бедствия дават своя негативен отпечатък върху количествата и качествата на селскотопанската продукция. Например през лятото на 1898 г. в 35 села пада градушка, която поражда 7 606 дка за 31 112 тогавашни левове.

Определен дял в стопанския живот и поминъка на населението заема животновъдството. В зависимост от природните условия и придобитите традиции съществуват овцевъдството, козевъдството, говедовъдството, коневъдството, свиневъдството и птицевъдството. Към 1900 година в Босилеградска околия има 77 787 овце, 27 355 кози, 5 517 говеда, 2 497 коня 13 магарета, и 5 480 свине. Като типични животновъдни центраве се издвигат Църнощица, Злогош, Горна Лисина, Трекляно, Извор, Босилеград и други. За паша и тревен фураж през 1898 г. са използвани 48 916, 2 дка естествени и 0,2 дка изкуствени ливади.

Известно развитие получава пчеларството. Броят на кошерите от стария тип в 1897 г. е 1 445, а на следващата година намалява на 1 348 като един кошер са получени по 5 кг мед.

Отглежданите животни са от местни породи с ниска продуктивност. Все пак за развитието на животновъдството са направени някои стъпки. В 1990 г. е открита жребцова съвокупителна станция. За нея е доставен жребец от Пловдивския окръжен жребцови склад. През 1911 година е открита ветеринарномедицинска лечебна амбулатория в Босилеград. А от 1903 г. има сведения за пребиваване на ветеринарен фелдшер в същото селище. Тогава такъв е П. Георгиев /З. № 219, 6 окт. 1903/.

1904 г. със № 414 от 20 март П. Георгиев е преместен в Ихтиман и вместо него идва царибродският временен ветеринарен фелдшер Антон Бонев.

1905 г. преместват се един вместо друг дъсченокладенският пограничен ветеринарен фелдшер Михаил Стоянов и босилеградският Антон Бонев. До 1910 г. той е преместен в Цариброд, а длъжността се заема от радомирският околийски ветеринарен фелдшер М. Стоянов.

Вероятно изброените ветеринарни специалисти са родени извън Босилеградско. Обаче в З. № 394 от 21 март 1908 г. е посочено, че на ветеринарния лекар д-р Стаменко Тодоров /Райчиловски/, родом от с. Извор, който завършва ветеринарна медицина в Шутгарт /Германия/, се разрешава свободна практика. Изглежда той и Христо Тодоров Брестнички са първите специалисти с висше образование добито в чужбина.

Христо Тодоров Брестнички, 1880 – 1864 е роден в село Брестница Босилеградско. Завършва Държавно земеделско училище в Садово, Пловдивско и Висше земеделско училище в Лайпциг Германия. Специализирал е животновъдство в Германия, Дания, Швейцария, Холандия, Англия и Швеция. По-късно е станал известен български учен от областта на ветеринарната медицина.

Тодор Димитров

Малцинствата и гражданското общество

Идеологическата постановка според която националните малцинства у нас имат всички права според най-високите международни стандарти, па дори и повече от тях, вече отдавна претърпя провал. Именно грубото нарушаване на правата на народите и малцинствата бе една от причините за ескалацията на етническите напрежения и разпадането на Югославия. Това нещо все още трудно се осъзнава от съвременните политически партии с уж демократична и гражданска ориентация. Те наистина често заявяват че “правата на малцинствата трябва да бъдат гарантирани според най-високите международни стандарти”, но опрат ли нещата до конкретно решаване на проблемите, те се съобразяват с националистическото обществено мнение, което, няма що да се лъжем, изобщо не е наклонено към малцинствата. Така фразата “международни стандарти” се превръща в чист политически модернизъм без истинско съдържание.

В света обаче, международната доктрина за човешките права претърпя значителни изменения през последните три десетилетия. Беше напусната либералната теория, според която основните човешки права, каквито са например свободата на словото, сдруженията и т.н са съвсем достатъчни и няма нужда от признаване на отделни малцинствени права. Считаше се, че нацията, както морала или религията, принадлежат към индивидуалните права. Тази теория, на практика доведе до “демократична асимилация” на малцинствата, което в политическата теория беше наречено “етноубийство”, и на практика доведе до сериозни политически кризи, размирици, тероризъм в международни мащаби, па дори и войни.

От финалния документ в Хелсинки 1975 година и Женевската конференция 1991, до Рамковата конвенция на Съвета на Европа 1995 година, беше направено много повече за признаването на колективните права на малцинствата, отколкото през целия 20 век. Освен класическите права на малцинствата, с които се

гарантира тяхната национална идентичност, /право на език, култура и т.н./, бяха признати и политическите права, /право на автономия, пропорционална застъпеност в държавните органи на властта и т.н./. На конференцията в Женева 1991 година, беше заето становище, че правата на малцинствата вече не са само вътрешнополитически проблем на отделните държави.

Поради ужасите на войната в Югославия, мнозина бяха склонни да пренебрегнат проблемите с признаване на колективните права: “Защо да не третираме народите като индивиди, безоглед на тяхната национална принадлежност и защо да не се сконцентрираме върху ония неща които са ни общи?” – питаха се те. Такива становища на практика водят до изостряне на проблемите, защото те са в полза на мнозинството. С развитието на демокрацията, признаването на колективните права на малцинствата става все по неизбежно. Просто не е реално проблемите с Косовските албанци, или с бошнаците в Санджак, да се решат без признаването на автономия, защото прилагането на правата на малцинствата се нуждае от съответни политически механизми за реализация.

Кризата на идентичността в национално смесените среди не може да се решава с предимството на “гражданската”, над “ националната” идентичност. В противен случай малцинствата имат само две възможности: да се асимилират, или да станат непълноценни граждани. Но признаването на политическите права на малцинствата не бива да се превърне в самоцел. Колективното право на автономия не може да се използва като средство за запазване на авторитарни системи на управление, т.е. колективните права не бива да се използват за сметка на индивидуалните.

Широко бе дискутирано и правото на самоопределение – едно от най-контроверзните права в международната практика. Във всички международни документи това право се счита за неотменимо право на народите. Дилемата е, кой може да бъде субект на това право – народи, национални малцинства, държавни общности? По какво се различават народите и малцинствата? Въпреки неяснотите, прието бе под народ да се подразбира национална група която живее на своя историческа територия, носител е на държавност, а в сложените държави е конститутивна част от държавата. Под “национално малцинство” се подразбира част от един народ който живее в границите на друга държава.

Противоречията в становищата на международните организации, /ООН-е, ОСЦЕ и други/, още повече усложняват проблема. Правото на самоопределение от една страна се тиражира, от друга се ограничава. Прието е, че то трябва да се използва като крайно средство за решаване на етническите конфликти. На практика, това право е повече въпрос на политически прагматизъм отколкото на точно установени принципи и норми. С цел да се избегнат конфликтите които биха настанали ако това право се тълкува широко, на практика се стигна до идеята, правото на самоопределение да се пренасочи към някаква форма на самовластие, /self administracion/, в рамките на държавата. Там където и това не е възможно, си остава легитимното право на отцепление, тоест на създаване на независима държава. Как да се предотврати войната, когато една национална общност иска да се отцепи, а другата отбранява държавния континуитет и не могат да се споразумеят за условията на мирно разделяне? Това е големият проблем който международните организации не успяха да го разрешат. Има и други, не по-малки проблеми. ООН-е, както е известно, забранява силата в отношенията между държавите. Не е ясно, да ли под сила се подразбира и въоръжената борба за национална свобода, особено когато са изчерпани всички други средства. Тероризма се осъжда. Но дали всяка въоръжена борба за независимост е тероризъм и ако не е, по какво се различават?

Международните организации, често пъти обременени с егоистичните интереси на държавите членки, не бяха докрай принципни и последователни и действията с променлив успех. Някъде постигаха повече /Южен Тирол/, някъде по малко /в Югославия/, а някъде се проваляха /в Сомалия/.

Миротворческите усилия изостриха и проблема за отношението между националното и международното право, създавайки две противоположни теории. За решаването на малцинствените проблеми често са решавали отношенията между съседните нации. Някъде те със взаимни компромиси решават проблемите, другаде ги изострят.

Каква е ролята на самоопределението за развитието на демокрацията и интеграционните процеси? Неможе да се приеме, че това право е само фактор на разединение. Причините за разпадането на държавите са много по-сложни. Правото на самоопределение е основно право за народите, така както индивидуалните права са основни за човека. Това право не е ни добро, ни лошо в научен смисъл. Понякога, когато няма други възможности, разпадането е по-добро решение от насилственото задържане в границите на една държава. Особено ако това насилие има за цел да се запази хегемонията на една нация. От друга страна, самоопределението може да доведе и до "балканизация" в света. Всичко зависи от причините за етническите противоречия в конкретните условия.

От досегашния европейски опит можем да се поучим само, че по въпроса за малцинствените права не бива да се отнасяме с предразсъдъци. Трябва да ги приемаме като реални факти. В началото на 21 век хората и народите не могат да се държат в подчинение и страх. С насилие не могат да се потушат естествените тежнени за национална свобода, нито оръжието е ефикасно средство за нейното постигане. Решенията за етническите конфликти ще се търсят в разни форми на автономии, кантонално или федерално устройство на държавите, а в последно време и в якненето на регионалното сътрудничество независимо от държавните граници.

Именно заради това имаме нужда, час по-скоро да скъсаме със значението на понятията изградени по време на национал-комунистическата пропаганда, и да научим тяхното истинско значение в съвременният, европейски смисъл. Социалистическо-юловско-радикалската пропаганда всеки опит за решаване на малцинствените проблеми чрез някаква форма на автономия, изедначаваше със сецесия и сепаратизъм, и се противопоставяше с държавно насилие, под изговор, че е загрозна териториалната цялост на страната. И тъй

като едно насилие неизбежно предизвиква верижна реакция, адският кръг беше задействан, но накрая пак нищо не се получи. Днес отново сме изправени пред диалога, който трябваше да водим през 1990 година. Ония които избягват този диалог, очевидно не са готови да направят нова крачка във времето и рискуват да се върнат към нещо което напълно се провали.

Истиското значение на понятието автономия, не е сецесия. Автономия значи самоуправление, т.е. право в рамките на държавата самостоятелно да се уреждат културни, икономически, политически и административни въпроси от значение за живота на населението. Противниците на автономията нямат аргументи срещу нея. Те искат само да централизират цялата икономическа власт с цел да се изтегли максимална полза за мнозинството.

Инертността в политическото мислене ще се влачи още десетилетия наред. Но нуждата от разрешаване на етническите проблеми и необходимостта от пълноценна интеграция в европейските икономически и търговски асоциации, налага необходимостта от възприемане на европейските ценности и нов начин на мислене и поведение.

Политическият момент изисква от нас, сами да се справим с превъплъщенията на национал-комунизма, който, създавайки “нови” партийни структури от зле камуфлирани стари служители на държавна сигурност и бившите комунисти, се опитва да овладее политическото пространство и да ни пробута старата политика в нова опаковка. Вместо да ни се извини за всичкото зло което ни нанесе с нея, и да тръгне от начало.

Гражданско общество не може да се създаде без изграждането на неговите основни елементи: парламентарна демокрация, независими синдикати, свободни медии, свободни събрания, автономия на университета, независима съдебна система, пазарно стопанство. В тези рамки може да се проведе цивилизован диалог за разрешаване и на малцинствените проблеми. Но, имайки предвид нашият културен модел, и нашият начин на мислене, структурата на гражданското общество по-скоро може да се използва за потискане на малцинствените проблеми, отколкото за тяхното решаване. С други думи, гражданското общество е напълно несъвместимо с нашият доноснически и келепирджийски начин на мислене. Възможността малцинствените проблеми отново да бъдат загърбени в името на някакви абстрактни пароли за гражданското общество, е съвсем реална и опасна. Същественият въпрос всъщност е: дали първо трябва да създадем гражданско общество, за да решим етническите проблеми, или първо трябва да решим етническите проблеми, за да можем да създадем гражданско общество?

Изграждането на гражданското общество неминуовно води през разрешаването на ония обществени и държавни противоречия които го правят невъзможно. Това не е моден тренд, а коренна промяна в държавната структура и преди всичко, в начина на мисленето. Прескачането на етапите в историческото развитие, и изнасилването на историята, може само да ни изправи пред провала на една нова утопия за гражданско общество, каквато беше онази за комунистическото общество.

Иван Николов

Съобщение на ДСБЮ

От състоялото се на 12 януари 2001 година в Босилеград заседание на Общинският съвет на ДСБЮ Босилеград, по повод публикуваните статии във в. “Труд” от 24 ноември 2000 г. със заглавие “Българи на бунт в Босилеград” и в “24 часа от 26 ноември 2000 г. със заглавие Българите в Югославия искат автономия”, както и статията “Нови партии – стари еничари” публикувана в списанието “Бюлетин” на Културно-информационният център на българското малцинство “Цариброд” – клон Босилеград, брой 15 от декември 2000 г. Демократичният съюз на българите в Югославия за медиите и обществеността дава следното с ъ о б щ е н и е :

-Демократичния съюз на българите в Югославия като законно регистрирана партия при Министерството на правосъдието на Република Сърбия, под №-00-99/90-07 от 17 декември 1990 година, с Устава си и програмните документи и на практика, винаги е зачитал суверенитета и Конституциите на Съюзна Република Югославия и Република Сърбия, и никога и никъде не е призовавал на насилие или създаване на етническо или каквото и да е друго напрежение;

-Демократичния съюз на българите в Югославия приветства началата на демократичния процес в Съюзна Република Югославия, след събитията от октомври 2000 година, и очаква изграждането на нова политическа система в СРЮ, отговаряща на изискванията за европейска интеграция и гарантираща правата и свободите на малцинствата, включително и на българското малцинство в Югославия, и тяхното представяне в съответните структури на властта;

-в събитията от от 22 ноември 2000 година в община Босилеград, ДСБЮ като партия и чрез участие на членовете си на общинско равнище, изцяло е действал в съгласие с другите партии членуващи в ДОС – Демократичната опозиция на Сърбия и с действащото законодателство на Република и Съюзна Република Югославия;

-публикуваните статии във в. “Труд” от 24 ноември 2000 г. със заглавие “Българи на бунт в Босилеград”, и в. “24 часа от 26 ноември 2000 г. със заглавие “Българите искат автономия”, не представляват политическо становище на ДСБЮ и членството на партията изказва голямо разочарование и неспокойство от недобросъвестността и непрофесионалността на журналистите на същите вестници и опита им за сензация несъответстващи на елементарната истина, и създаващи с нищо не предизвикано етническо напрежение и неспокойство сред българското малцинство в Югославия, а очевидно противоречащи на началото на

добросъседските югославско-български отношения след срещата на президентите на СРЮ и Република България д-р Воислав Кошуница и Петър Стоянов в Ниш;

-нито Общинският съвет на ДСБЮ в Босилеград, нито Главният съвет на ДСБЮ със седалище в Босилеград, не са давали никакви съобщения и информации във в. “Труд” от 24 ноември 2000 г. за статията със заглавие “Българи на бунт в Босилеград”, че “шефът на културния център на българите в Югославия Иван Николов и поетът Радко Стоянчов са сформирали оперативен щаб по протестите и за координиране на избора на “новата градска управа”, понеже в действителност тези лица и не са правили това, а казаното в статията нанася неоправима вреда на взаимното доверие и отношенията с останалите партии и коалицията на местно равнище;

-ДСБЮ е самостоятелна организация със собствена програма и цели, и не е никакъв наследник и последовател на “Въртоп”, или която и да е друга организация, и пред журналистите на в. “24 часа на 24 ноември 2000 г. присъстващи на откритото заседание на Общинският съвет на ДСБЮ в Босилеград, в присъствие на граждани от Босилеград и говорителя на Общинският съвет на Демократичната пратия, въобще не е ставало дума за споменатата организация, нито официално нито неофициално, а също така в помещението на ДСБЮ не съществуват никакви документи или публикации за “Въртоп”, така че е неизвестно откъде кореспондентът на споменатия вестник е взел данни за антрефилето в заглавието на статията.

-ДСБЮ категорично отхвърля каквато и да е връзка с антрефилето и заглавието на статията във в. “24 часа” от 26 ноември 2000 г. “Българите в Югославия искат автономия”, и на 30.11.2000 година остро реагира с опровержение до редакцията на същия вестник, което по неизвестни причини не е публикувано до ден днешен, а същото, като поведение, на практика представлява продължение от създалата се преди обстановка в медиите, които и след съдебни процеси, например срещу журналисти на “Политика експрес” за ортодоксни лъжи за “склад на НАТО притежаван от ДСБЮ, за посещение на Папата в Босилеград ит.н”, опроверженията също не бяха публикувани;

-в цитираните изказвания на партийните лидери на ДСБЮ в същата статия, във в. “24 часа” от 26 ноември 2000 г., ясни са позициите на ДСБЮ, че “ние не сме нито сепаратисти, нито екстремисти” и че “не сме тръгнали да се цепим от Югославия”, а изказването за “право на избор за бъдещето си на местно ниво”, и определението малцинствените проблеми да бъдат решавани по модела на унгарското и останалите малцинства в Автономната покрайнина Войводина, без етнически напрежения и войни както в Косово, е в съответствие с изказването на сегашният президент Воислав Кошуница през януари 1999 година по въпроса за проблемите в Санджак и разрешаването на проблемите на националните общности с “регионална и местна самоуправа”, журналиста неточно и извън контекста на горе посочените изявления и в пряма противоположност с тях, дава заглавие с опит за сензационализъм и без съображения за различни и недобросъвестни тълкувания, незачитащи цитираните изявления по същество.

-ДСБЮ също съобщава, че през последните дни на 2000 година, от неизвестни лица, по факсови пратки до предприятията и учрежденията в Босилеград, са изпратени ксерокс копия на статията от в. “24 часа” от 26 ноември 2000 г. с цел създаване на изкуствени етнически напрежения и неспокойствие сред населението от община Босилеград, а от поведението на тези неизвестни лица или лица оглавяващи учреждения чиято дейност по закон е несъвместима с политика, единствено личи, че се касае за реликвии от старите тоталитарни номенклатури противопоставящи се на демократичните промени в нашето общество, чиято цел е извличане на политически дивиденди пред новите власти в Белград, че те са “за Сърбия и Югославия” а всички останали са сепаратисти и националисти – каквито бяха политическите им флоскули и десетилетия назад с които си служеха за прикриване на противозаконните си деяния и забогатявания с корупция и измами;

-по повод статията “Нови партии – стари еничари” публикувана в списанието “Бюлетин” на Културно-информационният център на българското малцинство “Цариброд” – клон Босилеград, брой 15 от декември 2000 г. ДСБЮ съобщава и апелира към останалите партии влизачи в ДОС, че списанието “Бюлетин” не е партийен вестник или списание на ДСБЮ и че същата статия не се отнася за становище на ДСБЮ, понеже досега и не е провеждано заседание с разискване за отношението на ДСБЮ към новоосновените партии в Босилеград и за сътрудничество с тях;

-ДСБЮ с настоящото съобщение призовава българското малцинство в Югославия и всички граждани на Съюз Република Югославия да запазят спокойствието си и вземат активно участие в изграждането на новата демократична система в Югославия където, без насилие и етнически напрежения, с демократичен диалог и при пълна прозрачност ще се разрешават всички, включително и проблемите на малцинствата в съответствие с действащото законодателство на СРЮ и нормите на международното право.

Демократичен съюз на българите в Югославия
Главен Съвет Председател Арсо Тодоров
Общински съвет Босилеград
и.д. Председател Иван Григоров

Началото на социални вълнения

Непоносимо високите сметки за електрически ток означиха началото на нови сериозни социални вълнения в Босилеград. Всичко започна на 24 януари когато Александър Димитров Треперски, частен превозвач обяви предупредителна стачка заради това че електроразпределителното му отрязало тока и блокира моста с камиона си в Босилеград за половин час. Електроразпределителното му дължало по-голяма сума от тая която той имало да плаща за тока. Неговия протест бил подкрепен с около стотина граждани. На другия ден над 300 души се събраха пред електроразпределителното и общината с иск да бъдат преразгледани сметките. Това бяха хора от града. Но в околните села положението е просто непоносимо. Там токомерите не са отчитани и по десетина години, а има и такива курйози когато за изхарчени стотина киловата, сметката излиза над десет хиляди динара. Ако се има предвид имотното състояние на нашите селяни, и факта че сметките просто са пренадути, ясно е, че тока не може да бъде платен изведнъж. Едно от решенията би било да се въведе разсрочено плащане, освобождаване от каматата и от телевизионния абонамент който в някои случаи е неоснователен, защото не малко хора от околните села не знаят как изглежда телевизионен апарат.

Едно е съвсем сигурно. Отложените сметки с които предишният режим купуваше социален мир пристигат за плащане, и това допълнително ще усложни социалното положение в Босилеград. От друга страна падането на психологическата бариера и узряване на гражданският начин на мислене и поведение, създава една нова социална обстановка с която ще трябва да се съобразява всяка политическа партия която претендира да управлява общината.

Александър Димитров

Далече е Европа от нас

Принадлежа към онова поколение млади хора което така яростно се съпротивяваше срещу режима на Милошевич по време на масовите студентски демонстрации. Мечтаехме за един по-нормален свят в който няма да живеем в страх от мобилизация и полицейско насилие. Искахме само малко повече свобода и отговорност, зачитане на нашето човешко достойнство и искрено вярвахме в ценностите на демокрацията.

По някаква случайност станях секретар на КИЦ-а В Босилеград, създадох семейство и с голям хъс се залових на работа с желание да направя нещичко за моя роден Босилеград. Съгласно програмните цели на КИЦ-а с колегите започнахме да работим за възстановяване на българската култура сред нашето население, за пропагиране на една по-модерна ценностна система и по-демократичен начин на мислене и поведение, убедени че пътят до промените води през промяна в начина на мисленето.

Не съм си и представял че ще срещна толкова много трудности. Най-напред от хора от които това най-малко съм очаквал, и които в нашия дом минаваха за семейни приятели. Толкова много подмолни действия, толкова клюки и интриги се сееха зад гърба ми, а аз се правех че нищо не знам и нищо не чувам. Но се опитвах да не мисля за това.

Спънките които ми правеше режима на Милошевич, особено при преминаването на границата, за мене бяха очаквани и дори ги разбирах. Но колко много неприятности сме изживявали с колегите си при организирането на културни програми само ние си знаем. Когато става дума за една такава идея, струваше си.

Но какво беше разочарованието ми когато след свалянето на режима на Милошевич, няколко дни преди Нова година, ме мобилизираха запас. Някой очевидно все още искаше да се изживява и да ми държи уроци по патриотизъм и да ме накаже за работата ми в КИЦ-а. Да ме изтормози психически и да ме отдели от семейството точно за Нова година! И да се опита да ме разколебае във вярата ми в демократичните принципи. Издържах и тия петнадесет дни, но не ме разколебаха, напротив. "Уроците" не спряха. Последният се случи на 01.02. т.г. при преминаването на държавната граница когато се връщам с колата от София където уговарях културни програми за през февруари. С мен пътуваше и моя братовчед Миле Рангелов. В колата за нуждите на КИЦ-а карах тридесетина книги българска литература, дарение от държавната Агенция за българите в чужбина при Министерския съвет, 200 украшения за Великден от Кока-Кола, 20 календара с портрета на Васил Левски, български вестници и списания и някои други дреболии.

След задържане от един час излязоха няколко полицаи и един от тях строго ме попита какъв съм аз това рекламен агент на "Кока-Кола". Казах му, че бих бил щастлив да съм, но за съжаление не съм, след което той ми поясни, че ние двамата имаме право да пренесем 5, 10, дори и 20 украшения, но 200 не може. Когато видях книгите, ми каза: "Ти господине нас заебаваш, увек кад пролазиш, носиш кнѝге, очигледно желиш да нас провоцираш". След това ми каза, че ние двамата имаме право да пренесем по три еземпляра. Видях че е безсмислено да се разправям и върнах книгите обратно в България. При повторния опит да влезна, той се хвана за едно пакетче в което имаше осем книжки и ми каза, че ние двамата имаме право да пренесем шест, а останалите две трябва пак да върнем в България или да ги хвърлим. Бързах, а и беше ми неприятно отново да се връщам в България и тръгнах да хвърля тия две книжки в контейнера, но той ме спря с думите: "То љубре можеш да бащиш само тамо преко, иза камена, а не овде!" Протестирах затова че ме задържа само за две книги, а той ми каза: "Па да се не враѝаш само за две кнѝге, врати и календаре јер имаш право да пренесеш само три". Писна ми и помолих братовчед си да върне двете книжки и календарите в България и след задържане от два часа минахме границата.

Беше ми отвратително от тая гавра с моето човешко достойнство. Мисля си, къде е тази демокрация и свобода за която се гонехме с полицията сред сълзотворния гас и водените топове по площадите в Ниш и Белград посред зима. И кога ще станем част от Европа с такива полицаи които се засягат от това, че аз нося

книги за нуждите на КИЦ-а, а не примерно вилямовка или кашкавал. И за които българската литература и календарите с портрета на Левски са “гюбре” което дори не смее да се хвърли в сръбски контейнер.

Как само реалния живот продължава да се разминава с хубавите думи които Петър Стоянов, Воислав Коцуница, Надежда Михайлова, Горан Свиланович, и Иван Костов си казаха в София само няколко дни преди това.

Александър Димитров

“Начертанието” – национална доктрина или край на една утопия?

1842 година Скупщината на княжество Сърбия избира за княз Александър Карагеоргиевич. Този етап е свързан с изработването на “Начертанието” – първата сръбска национална доктрина, която и до днес хвърля своята сянка върху сръбската политическа мисъл. Тя е изработена 1844 г. с помощта на полските емигранти Франьо Зах и Адам Чарториски, въпреки че заслугата изцяло се приписва на великият сръбски държавник Илия Гарашанин. Така “Начертанието” става вдъхновител на завоевателските стремежи на сръбската буржоазия и се следва упорито десетилетия наред – до наши дни.

За нас е интересно вниманието което Гарашанин отделя на България. Още в началото на “Начертанието” той отделя специална глава: *“Найпърво да означим нашия отношение спрямо Бугарске”*. Критикувайки руската политика на Балканите, Гарашанин поставя задачата за освобождението на българите от Сърбия, поставяйки един от основните принципи на “Начертанието”: *“Сърбия трябва да отцепва от зданието на турската държава камък по камък и да използва този добър материал върху старите и добри основи на старото сръбско кралство, за да съгради и повдигне отново нова велика сръбска държава.”* За да постигне целите си, Белград трябва да използва следните средства:

1. Да уреди следването на млади българи в Княжеството.
2. Млади българи да следват богословие в Сърбия и да бъдат връщани в България.
3. Да се отпечатат български църковни и други книги в Сърбия и да се прехвърлят в България.
4. Подготвени хора да агитират из България в полза на Сърбия.

По подобие на България, Гарашанин определя подробна програма за отношението на Сърбия към Босна и Херцеговина, Черна Гора, Северна Албания, Македония, Мизия и т.н. В изменените политически условия след Кримската война, “Начертанието” претърпява известни промени: Сърбия трябва да бъде средището, около което ще се обединят другите славянски народи. Идеята за Сърбия като Пиемонт на южните славяни завладява умовете на сръбските политици и интелектуалци. След 1867 в Сърбия настъпват нови събития свързани със създаването на “Уједињена омладина српска”, която също проповядва създаването на южнославянска държава чрез разрушаването на Австро-Унгария и Турция. С изключение на Владимир Йованович, Михаило Полит-Десанчич, Светозар Маркович и някои други, сръбската политическа мисъл изцяло е завладяна от идеята за създаване на южнославянска държава.

След Руско-турската война 1877-1878 година, Сърбия получава Поморавието с Ниш и Лесковац. С възстановяването на българската държава за Сърбия се появява сериозна конкурентка по пътя на разширяването. Става българското Съединение и Сърбия, тласкана от Виена, обявява война на България. Войната приключва с пълното поражение на Сърбия. В Македония сърбите започват все по-активна пропагандна дейност, провеждана чрез изпращането на учители, на литература, на различни емисари, по пътя на “научни” трудове с които се “доказва” сръбският характер на населението. Но “Начертанието”, в цялата си сложност, следва да бъде наново огледано и осъвременено. Това прави друг голям сръбски държавник – Стоян Новакович. Той се старее да го осъвремени в новите политически условия настанали след Сръбско-българската война. Така се ражда “македонистичната теория” в 6 основни тезиси:

1. Да се твърди, че македонските славяни не са нито българи, нито сърби а отделен народ – македонски.
2. Македонският диалект непрекъснато да се отдалечава от българският книжовен език.
3. Сръбският език да навлиза все повече в македонския.
4. Да се използва сръбската азбука.
5. Да се хули делото на Българската егзархия като денационализаторско дело в Македония.
6. Да се внушава непрекъснато, че македонците нямат нищо общо с българите.

През следващите десетилетия, Сърбия хвърля значителни средства и сили да прокара тази своя политика в Македония – с цел сърбизирането на българите и притеглянето им към сръбската държава. Това ще срещне сериозна съпротива сред местното население.

В началото на 20 век на преден план излиза тнр. югославянски въпрос. Все по-определено се иска обединение на южнославянските народи под ръководството на Сърбия. Тъй като това засяга интересите на Австро-Унгария, във Виена се търси удобен повод да бъде унищожена Сърбия. Пред тази опасност сръбските политически сили се обединяват и излизат с идеята за обединяване на хървати и словенци за създаване на обща държава на южните славяни. След младотурския преврат 1908 турските паносманисти започват засилени гонения срещу българи, гърци, сърби които довеждат до постепенното изграждане на Балкански съюз. Така

започва Първата Балканска война завършила с разгромването на османските сили. Появилите се спорове, свързани с безмерните сръбски и гръцки искания, стават причина за Втората балканска война. Сърбия излиза с огромни нечакани териториални придобивки.

Междувременно избухва Първата световна война. Сръбското правителство излиза с декларация за военните цели включващи създаването на голяма южнославянска държава. Тъй като Сърбия излиза от войната на страната на победителите, новата държава - Кралство на Сърби, хървати и словенци става факт на 1 декември 1918 година. Изграждането на новата държава се разглежда като заслуга на сръбския народ, но много скоро възникват сериозни национални проблеми. Новата държава е преименувана на Кралство Югославия, в нея сръбският елемент иска да се наложи навсякъде и това довежда до силни сепаратистки движения. Кралят се осланя на помощта на Франция и полага всички усилия да овладее здраво Моравско-Вардарската долина. С настъпването на Втората световна война Югославия престава да съществува.

Втората национална доктрина на Югославия е изграждане на социалистическа Югославия след Втората световна война. Тя е създадена от шест републики и две автономни области, населявана от пет националности и осемнадесет национални малцинства. В държавата съществуват три религии и три официални езика. Първенството на сръбският елемент отново изостря вътрешните национални противоречия след конфликта между ръководството на ЮКП и Коминформа, начело с СССР.

От 1963 г. се въвежда широко рекламирано самоуправление което не пречи за въвеждането на строг тоталитарен режим, характеризиращ се със срастване на партийният с държавният апарат. Този централизъм обаче задълбочава конфликтите между отделните републики. Словения и Хърватско като икономически най-развити, не са доволни от централизираното разпределение на фондовете което е в полза на по-слабо развитите. Постепенно се увеличава процентът на сърбите в централните ръководни органи на републиката. След събитията в Чехословакия Тито и близките му отново затягат централната власт. В следващите промени на конституцията, реформистите издигат правото на отцепление на всяка една република до равнището на конституционна норма. След смъртта на Тито 1980 година, югославската криза се превръща в истинска агония. Центробежните сили взимат връх и започва нейното разпадане.

В началото на югославската криза в края на осемдесетите години на века сръбската национална доктрина отново е актуализирана с прочутия Меморандум на Сръбската академия на науките и изкуствата. Според сръбските академици, причините за разпадането на югославската федерация се дължат на пагубната децентрализация и на икономическата доминация на Хърватско и Словения. Бързата албанизация на Косово довежда до изселване на сърбите от областите които исторически са сръбски. Вън от Сърбия е 40% от нейното население. Налегало се Сърбия да напусне пасивното си поведение, да мобилизира всичките си интелектуални и морални сили с цел изработване на своя демократична дългосрочна програма. Пред Сърбия се очертават две възможности: или да се запази Югославия, като в нея отново се въведе сръбският хегемонизъм и централизъм, или създаване на Велика Сърбия под лозунга: всички сърби в една държава към която да бъдат присъединени Черна Гора, Босна и Херцеговина и онези части от Хърватия в които живее сръбско население. За да проведат подобно решение, Милошевич и приближените му се опират на югославската армия, командният състав на която 2/3 се състои от сърби.

На 14 конгрес на СЮК през януари 1990 година се очертава дълбоко неединство, и словенските, босненските и хърватски делегати напускат конгреса. С това фактически започва разпадането на Югославия. В Европа настъпват дълбоки промени. В Полша, Унгария, Чехословакия се въвежда повечепартийната система. Пада Берлинската стена. В бившия Съветски съюз започва "перестройката", Литва, Латвия и Естония обявяват независимост, Румъния и България са обхванати от силни революционни движения.

В Югославия, на проведените общи избори при многопартийна система победа осъществяват некомунистическите политически сили в Словения, Хърватско, Босна и Херцеговина. Преименувалите се на социалисти, бившите комунисти победиха в Сърбия, Черна Гора и Македония. Сблъскват се две противоположни виждания: Сърбия и Черна гора настояват Югославия да стане единна съюзна държава. Компромисни предложения предлагат Македония и Босна и Херцеговина. Словения и Хърватско настояват за конфедеративно преустройство на Югославия. След неуспеха на преговорите, Словения и Хърватско гласуват за обявяване на независимостта си. През юни 1991 г. в Словения избухват сражения между югоармията и словенски доброволци. За десетина дни сръбските части са принудени да се оттеглят към Хърватия. Там също избухват сражения. От юли до края на годината, се водят жестоки сражения между югоармията и хърватската Народна гвардия. Разоренията и жертвите са огромни, но югочастите са принудени да отстъпят. Хърватският сабор гласува за скъсването на всякакви държавноправни отношения със СФРЮ.

Започват жестоки боеве в Босна и Херцеговина, прераснали в пожар, наложил намесата и на международни сили. Сърбите са принудени да приемат решение, наложено им от международната общност, А Босна и Херцеговина поема самостоятелен път, свързан с установяването в нея на сръбска област която не е свързана със Сърбия. Разпадането на сръбската държава продължава с отнемането на автономията на Косово, населена в мнозинството си с албанци. Милошевич започва мащабна операция за тяхното насилствено изселване – истинско етническо прочистване. Това предизвика възмущението на цялото човечество. Този път над Сърбия се стовари градушка от бомби хвърляни от военно-въздушните сили на САЩ и ред европейски държави. Сърбия отново е принудена да капитулира – в Косово влизат международни сили които слагат край на етническото прочистване. Формално Косово още се смята, че принадлежи към Сърбия, но фактически процесите са обратни: избягалите албанци се завръщат, но на свой ред, започва изселването на сърбите.

Третата Югославия, създадена с конституцията от 27 април 1992 година от Сърбия и Черна Гора продължи да живее с растящо напрежение между двете федерални единици. В Черна Гора нарастват силите

които са за обявяване на нейната независимост. В Сърбия се засилват партиите които негласно виждат катастрофата, в която е попаднала Сърбия, и се опитват да създават нова национална доктрина, която за първи път от двеста години насам, иска да скъса със старата програма, която под една или друга форма продължава да върви още от Илия Гарашанин и неговото “Начертание”, минала през различни допълнения и изменения, но никога не скъсала със сръбският краен национализъм. Тя се старее да придобие демократичен вид, съответстващ на времето, в което вече живее и Балканският полуостров, и въобще Европа. Тези сили още не са в състояние да се обединят и да създадат общоприета национална програма. Но нещата несъмнено отиват в тази посока. Така “Начертанието”, със всичките си превъплъщения и поправки, вече е окончателно пропаднало и представлява само един тежък исторически спомен. Историческите реминесценции ще съществуват още дълго, в културата и начина на мисленето. Сръбският национален въпрос, вместо да бъде решен, се усложни още повече и остави на сръбският народ купища нерешени проблеми.

/Ползвани са извадки от книгата на проф. д-р Веселин Трайков – “Националните доктрини на Балканските страни.”/

Писма из редакторските кошници

В предишния брой на “Бюлетина” главният и отговорен редактор Иван Николов в статията “Нови партии – стари еничари”, между другото засегна и темата за нашите квази-интелектуалци. По улиците и кръчмите в Босилеград имаше много остри реакции по повод на тази статия. Доколкото можах да ги оценя, тия реакции бяха достойни за мястото на което се изричаха – до една бяха уличарски и кръчмарски. Реагираха ония които вероятно се чувстваха лично засегнати, но лично аз не виждам кое от написаното не е точно и къде г-н Иван Николов е сбъркал. Мен ме учудва нещо друго: как от толкова наши известни интелектуалци, при тази днешна свобода на медиите, не се намери един да оспори изнесените от него твърдения и факти, в един културен, публичен диалог. Това е демократично правило: ако си прав - трябва да го докажеш, ако не си - трябва да си признаеш. Обяснението според мен е просто: истинските интелектуалци си мълчат защото няма какво да кажат, а квази-интелектуалците са си квази-интелектуалци – те не умеят нищо да кажат. Или са свикнали да се нагаждат според обстановката.

Аз също не съм никакъв интелектуалец, аз съм само един обикновен шофьор професионалист който си обича занаята, и с работа си изкарва хляба за семейството. Но като гражданин винаги съм имал ясна позиция, поне по ония въпроси които засягат живота и бъдещето на нашето малцинство, на мен, на моите деца и на моите внуци. Изобщо не ми е безразлично, в какво общество живеем днес и в какво общество ще живеят децата ми утре. И никога не ме е било страх да си кажа мнението и да го защитавам пред когото и да било. Страдал съм за тази моя откровеност, но не съжалявам. Ако нищо друго, ще ми остане вътрешното удовлетворение, че живях като свободен човек. Мисля, че ако всички ние бяхме с ясна и точна позиция по обществените дела, и ако имахме готовност да се владеем по демократичните правила на играта, да говорим, и да слушаме когато другите говорят, да работим и да уважаваме работата на другите – Босилеград днес щеше да изглежда много по-различно.

На вниманието на вашият и наш “Бюлетин”, за който се радвам че и в нашия град може да се направи такова нещо, искам да предложа едно писмо, което преди осем месеца изпратих на “Братство” и не го публикуваха. В това писмо аз реагирах по повод едно изказване на тогавашния председател на общината Сотир Сотиров. Мисля че това писмо, писано на 25 юни 2000 година, все още заслужава да се прочете. В него съм писал:

“Уважаеми г-н редакторе, по повод изявлението на председателя на ОС в Босилеград Сотир Сотиров, публикувано във в-к “Братство” от 16 юни 2000 година, под заглавие “Информационният център е гръбнак на антидържавната политика”, аз като гражданин и данъкоплатец на Съюзна Република Югославия, искам да изразя своето отношение към казаното от председателя Сотиров.

Като цяло, изявлението на г-н Сотиров не си заслужава никакво внимание, но тъй като той представлява всички граждани на Босилеград, аз лично се чувствавам засегнат и искам да използвам правото си да реагирам.

Първо, Сотиров казва че “КИЦ си служи с натиск и дискриминация, и че работи в съдействие с малобройната опозиция в Босилеград...” Не разбирам как КИЦ може да си служи с натиск и дискриминация”. Той е отворена институция и всеки може да влезе или да не влезе в него. Ако не влезе, КИЦ не може никого да уволни от работа. Но под управлението на г-н Сотиров една млада интелектуалка, Валентина Христова, беше отпусната от работа под неизяснени околности. Тя редовно влизаше в КИЦ “ Цариброд” в Босилеград.

Значи, натиск и дискриминация може да упражнява само оня, който разполага със власт и сила, но не и една културна институция която прави културни програми.

Тъй като според думите на г-н Сотиров, КИЦ “работи в съдействие с малобройната опозиция в Босилеград”, ясно е, че и опозицията е “гръбнак на антидържавната политика”. Г-н Сотиров би трябвало да знае, че представлява всички граждани на Босилеград, и не може да ги дели на патриоти и предатели. Това че някои от нас са опозиция, е право на личен избор, но това не значи че са по-малко патриоти от него.

Та когато става дума за патриотизъм, искам да попитам г-н Сотиров какво значи изречението в което той говори за “българското малцинство на неприкосновената територия на Сърбия”? Тъй като държавата ни се

казва Югославия, значи ли това, че той вече се е отказал от нея, и бърза час по-скоро да засвидетелствува “лоялността” ни към Сърбия? Впрочем, с ушите си чух когато при полагането на основите на новия жилищен блок в Босилеград, към края на речта си г-н Сотиров извика “Да живее Сърбия”! Значи ли това че за големият ни патриот Сотиров Югославия е вече мъртва, щом като почна да вика “да живее Сърбия”? Кой тогава е “гръбнак на антидържавна политика”? Кому г-н Сотиров държи уроци по патриотизъм? Вместо на други да държи уроци по патриотизъм, нека да си помисли за своя. Защото рано или късно, всеки плаща за делата си.

А приказката за “опасността от София”, отдавна е разказана, но истинската опасност не идва от там, а именно от ония наши управници които в стремежа си да се направят на патриоти, са готови да плюят на честта и името на ония които просто не са съгласни с тях. Времето много бързо върви г-н Сотиров, ще отmine и силата и властта ви, а ние пак ще се срещаме по улиците, и ще се гледаме в очите. Дано да имате сили да гледате в очите децата върху които днес така безотговорно плювате.”

Жалко е, наистина е много жалко, и срамно е за нашите интелектуалци, /чест на изключенията/, че и тогава и днес, обикновените хора трябва да защитават правото и на КИЦ, и на опозицията, и на “Бюлетина”, да има свое присъствие в нашия град и да има свобода на словото. А ония които днес идват наготово и се надуват с демокрацията си, а не могат да поднесат когато някой си позволи да им противречи, трябва да свикнат, че демокрация има не само когато е съгласна с тях, но и когато ни противречи.

Димитър А. Димитров – Треперски

Зимна почивка на Боровец

Благодарение на г-н Евгени Рачев и неговият екип от Националния център за ученически отдих, туризъм и спорт /НЦУОТС/ при Министерството на образованието и науката на Република България, двацет деца и трима ръководители от Босилеград прекараха шест райски дни на световно известният курортен център Боровец от 8-14 януари тази година. Това е вече втора година откак КИЦ “Цариброд” и НЦУОТС организират летни и зимни почивки за деца от Босилеград и Цариброд.

Тази ученическа почивка беше очаквана с нетърпение от босилеградските деца. Добрата новина дойде още преди Новата година. НЦУОТС обезпечи безплатна почивка за 30 деца и трима ръководители от Босилеград на Боровец. Въпреки че местата бяха ограничени и безплатни, безпаричието и липсата на туристическа култура направи своето. 3-4 дни преди тръгването десетина деца отказаха участието си, и се намерихме в неприятно положение. Тогава се сетихме да поканим нашите приятели – банатските българи от Панчево. Те радушно приеми поканата и на ден преди тръгването уточняваме окончателния списък.

По същото време по настояване на Балканския младежки клуб за приятелство и КИЦ “Цариброд”, петима гимназисти от Босилеград са включени сред групата от 55 ученика от България, Македония и Югославия на семинар по компюторна грамотност в луксозният хотел “Олимп” на Боровец.

На 8 януари в 6 часът сутринта в Босилеград пристига групата банатски българи. Зарадвахме се на тяхното идване. Те са безпрекорно организирани и дисциплинирани. По същото време се събират и босилеградските деца. Заверяваме списъка в общината, с подписа на родителите. Такъв бил закона, осведомяват ни от ГПП “Рибарци”.

На митницата всичко е протоколарно, строго и служебно но тоя път са коректни. На Олтоманци ни чака затоплен автобус. Запознавам се с шофьора и представям групата. Секретарят на КИЦ Александър Димитров ни изпраща с пожелание за лек път и приятно прекарване.

Потегляме сред приятна компания и тихите звуци на евергрин от касетофона. Първата спирка е в Кюстендил, да си купим някой аксесори. Отново потегляме сред прекрасни планински масиви и криволиченето на река Струма. Те са особено интересни на нашите приятели от Банат свикнали с монотонните банатски равнини. Минаваме Дупница и след час сме в Самоков. От дясната страна на шосето към Боровец забелязваме много хора – тук сега е пазарен ден. Остават ни още двацетина километра до Боровец. Забелязваме пистите на Рила – планината с най-високия връх на Балкана – Мусала, ни посреща със столетните елови гори. И докато се любуваме на неповторимата красота, вече сме в Чамкория – турското название на Боровец.

Отбиваме се до хотел “Олимп”, тук ни посреща г-н Йордан Симов, от МОН, там настанихме “компютеристите”, а останалите се отправяме към “Шумнатица”. Пред хижата ни посреща с добряшката си усмивка Тодор Петров, нашият сънародник от Цариброд, сега служител в НЦУОТС, който толкова ни помага около организирането и настаняването. Царибродската група вече е пристигнала. Децата се цупят, че няма сняг. Успокояваме ги, че Боровец е прекрасен и без сняг. Посреща ни Елена Гълъбова, нашата домакиня, която през следващите дни ще изпълнява всички им детски каприци.

Първият ден си почиваме и се запознаваме с обстановката. Банатските българи се възхищават. Те са за пръв път в България. Макар и без сняг всичко върви според плана. Запознаваме се със знаменитостите на Боровец, включително и със Зимския дворец на цар Борис. Изпитваме тръпката от ски-лифт до Ястребец. Обикаляме пистите на Маркуджиците. Слизаме в Самоков. Срещаме се с най-добрия скиор на всички времена на България Петър Попангелов. Правиме си с него снимки за спомен. Той ни подарява луксозното списание “Ски”, ние го каним да ни гостува в Босилеград, и той радушно ни обещава.

Вечерите на “Боровец” са особено интересни. Баровете и дискотеките са винаги пълни, тук е най-интересното за по-големите ученици. Имахме честта да се запознаем с младежкия волейболен екип на ЦСК и техните треньори Кирил Аначков и Стефан Христов. Излиза, че с г-н Аначков сме комшии, роден е и

отраснал в село Трекляно, само на няколко километра от границата. Побързах да се похваля, че имам роднини в Трекляно, майор Григ, на времето командващ крайграничните поделения, най-известен Треклянец е мой близък роднина. “Майор Григ ли?” – учудено попита г-н Аначков, той е мой съученик и добър приятел, няма човек който в Кюстендилско да не го познава. Оказа се, че бай Кирил има познати и от моето село. Това направи познанството ни по-близко и винаги намираме време за “чашка разговор”.

В петък имаме една приятна визита. Секретарят на КИЦ – а Александър Димитров и група “Босилеградски софиянци” пристигат при нас. По тоя повод направихме страхотен купон с ръководителите и домакините на хижата. Тази вечер остава трайна вечер, вечер за спомени.

Шестте дни се изнизаха като на филмова лента. Нашите ученици са дисциплинирани и послушни и получават най-висока оценка за поведението си от персонала и от организаторите. Тук му е мястото да отбележа заслугата на готвачката леля Валя която по най-добрият начин ни представи вкусотиите на богатата българска кухня.

Това, в кратки черти бяха приключенията ни от шестте незабравими дни прекарани на Боровец от 8 до 14 януари 2001 година.

Радко Стоянчов

Кирил Георгиев на сеанс в Босилеград

След Таню Киряков, Кирил Георгиев е второто спортно величие който посети Босилеград. В КИЦ “Цариброд” в Босилеград световно известният гротмайстор Кирил Георгиев изнесе сеанс на 22 табли в салона на КИЦ с босилеградските любители на древната игра на 17. 01. 2001г. Във встъпителното си слово г-н Георгиев подчерта, че резултатът не е важен, важно е младите шахматисти още повече да обикнат тази древна игра и да проявят интерес към нея. И наистина резултатът не беше в пръв план, макар че беше впечатляващ: 22: 0 за гротмайстора.

Г-н Георгиев в момента е състезател на сараевска “Босна” която е екипен европейски шампион и член на “Гоша” от Смедеревска Паланка. Благодарение на тези негови изяви той има много познати и приятели сред шахматистите в Сърбия и Босна и Херцеговина.

Куриоза от сеанса бе това, че г-н Георгиев игра с най-малкия шахматист Драган Божилов на шест години, и с най-възрастният Владимир Станчев на 90 години. Интересното беше това, че в началото на сеанса малкият Божилов така хубаво изрецитира Ботевото стихотворение “Хаджи Димитър”, че всички бяха трогнати от малкия вундеркинд който със своя рецитал успя да повдигне борческия дух на шахматистите.

Г-н Георгиев беше придружаван от г-н Димитър Пантелеев майстор на ФИДЕ и функционер в българската шахматна федерация и от журналистката – г-ца Дина Христова, която отрази спектакъла в “Нощен Труд”.

Г-н Георгиев подари на босилеградските шахматисти списания и книги по шахмат, а на КИЦ – а в Босилеград 10 шахматни гарнитури. В знак на благодарност КИЦ “Цариброд” също връчи на грот-майстора скромнен подарък.

В Босилеград прозвуча църковен хор от София

В навечерието на големия християнски празник Богоявление на 18. 01. 2001 в КИЦ-а прозвуча българска духовна музика изпълнена от детски хор от София с ръководител Весела Илиева. Хорът наброяваш 14 участника изпълни църковни и народни песни и възхити публиката в КИЦ – а, тъй като този вид песни досега едва ли са изпълнявани в Босилеград.

Любопитното бе това, че г-ца Весела Илиева, богослов, по майчина линия е от с. Долна Лисина. Има много роднини в Долна Лисина, но за първи път идва в Босилеград и повечето от тях не ги познава. Всепак кръв вода не става, и г-ца Илиева взе участието във възстановяването на старата българска традиция -ваденето на кръста от реката. На самия християнски празник Богоявление, след литургията в църквата и ваденето на кръста от реката, г-ца Илиева успя да се срещне и запознае с някои от роднините си.

На Богоявление, негово превъзходителство посланикът на Република България в Белград г-н Ивайло Трифонов, неофициално посети Босилеград, срещна се с лидерите на ДОС, а КИЦ в Босилеград даде общ обед. В ресторанта детския хор изпълни няколко народни песни.

Това културно мероприятие се проведе с любезното съдействие на Държавната агенция за българите в чужбина чийто представител г-н Йордан Колев доведе хора и придружи събитието.

Радко Стоянчов

Промоция на Босилеградският край – български учреждения и личности /1878 – 1912 г./

На 26 януари в рамките на своите редовни дейности в КИЦ “Цариброд” бе представена книгата “Босилеградският край – български учреждения и личности /1878 – 1912 г./ на историк Тодор Дмитров от Кюстендил.

Спомената книга в предишния брой на “Бюлетина” беше обзорно представена, като документална книга която могат да я ползват хора които се занимават с изследванията на Босилеградският край в учебното дело, държавните институции и други ведомства.

Книгата беше представена от г-жа Екатерина Керемидарска експерт в Историческия музей в Кюстендил и от историк Ангел Джонев. За ролята изначението на книгата говори Иван Николов, а самият автор поясни мотивите защо е събрал този исторически материал и го е поместил в тази книга. След представянето на книгата авторът отговори на някои въпроси от аудиторията. Оказа се че тази книга предизвика голям интерес в публиката. Накрая авторът раздели около 80 екземпляра на посетителите.

Радко Стоянчов

Двукратен олимпийски шампион в Босилеград

На 31 октомври миналата година имахме рядката възможност в Босилеград да се срещнем с двукратния олимпийски шампион по стрелба Сеул 88 и Сидней 2000 и мъж на 2000 година в България Таню Киряков. Гости бяха и Държавната агенция за младежта и спорта начело с председателя Симон Спасов.

Сред ветераните на Левски

За босилеградските футболни запалняковци, гостуването на ветераните на ФК “Левски” ще си остане спортно събитие на 2000 което дълго ще се помни. Любовта към спорта и културата не може и не смее да има граници. Никой не бива да създава пречки на онова което обединява хората. Спортните и културните дейтели пробиват пътищата по които рано или късно ще тръгнат и политиците. Предстои реванш на ветераните от Босилеград с Левски в София пролетта за което се уточнява датата.

Александър Димитров

Поезия на младото поколение

ЕЛЕНКО СТАНЧОВ

Мизерните оценки на прогресивните разсъждения в творбите /тълкувани погрешно от преподавателите по литература, може би поради липса на компетентност или поради цензурата по време на образованието в основното и гимназиалното училище/, ме подтикваха да упорствувам с нова задвижаваща енергия и чрез словото да оцелявам, въпреки превратностите на времето.

Не бях от “романтиците” за да бълнувам.

Смятам че действителността трябва да се отрази – тя съществува независимо от нашите желания, и е продукт на нашите действия във всички сфери на обществото.

Без един реален преглед и аналитичен обзор, духовното усъвършенстване стагнира, а в духовното бедствие, е излишно и физическото съществуване.

ПРОЩАЛНО СЛОВО

Родил се като
първо чедо на майка,
животът направил
от него мозайка
от печални възли;
зли
лапи на суровост
взели
го в стоманени клетки.

Затворени в рамки тъмни
без светли дни,
виждал само нощи черни –
мрак,
и писал стихове
с крещящ глас.

След тежки изпитания,
Главните гладни за власт
като най-нищожни псета –
обесили поета.

О, любими поете,
ето
как свърши поезията!
Утре ще възкръснеш.
Днес,
когато ти слагаха въжето
върху шията
ти чувстваше поезията.
Беше велик поет,
и свърши на бесилото,
свърши и тази пролет:
жестока,
жална,
безмилостна,
безнадеждна.

Умря поет велик –
запомнете тоя лик,
българи!
Толкова може един човек
за своя век
да подари
на своите братя и сестри.

ГОРКА СЪДБА

О, вий славни велможи,
знаете ли симптомите
на това понятие:
ЧОВЕК НА РАЗПЯТИЕ!!!

Това бе толкоз –
сложиха му края
с отличие:
“Величие на рая”.

А майка му, с черна забрадка
и бръчки по лицето,
носеше свита в сърцето
славата му сред народа.

Тя си почиташе родината
и рода.

Старица в черно –
робиня,
с истинала ръка
отръсква снега от гроба
и проклина със злоба
кожата на велможата.

Ридае тук с години,
безуспешно –
стои пред кръста
в черни дрехи,
и рони сълзи горещи –
още са топли спомените.

И лете каменна майка
пак обикаля –
надгробна реч повтаря.

Тъжи за болното видение,
ляга край сина,
и тук намира спасение.

ИЗКУСТВЕНИ ИЗДЕЛИЯ 2

Смисълът на поезията
е перцепция
и лечение с алкохол.

Авторът днес
е необикновен.

Внимание привличат
художествените особености.

Снабдяването
на един хомосексуалист
с марихуана.

Машинист, овчар, академик
негър фанатик –
с признак на поет.

* * *

Градът спи
и очаква
ясни сънища.

Стаята е празна
прозорците -
мрежа от решетки.

Какво сънува?
въпросът е
завинаги въпрос.

И в тоя тежък час
пак
си спомням...

Натежала нощ
от блян
безсмислици.

* * *

ВСИЧКО СЕ СПОТАИ,

Само страхът
на майка ми
в подножието

Необикновен
правеше моя
скрит идеал.

И доверие
недостигаше.

Слухове
разни прииждаха.

Подредени
есенните прелести
в куфара.

* * *

Природно явление
в кръг
и хаос
електрическо настроение
с космически признаци.

Взрив!
Разпуква се чупливата
материя
и улучва огненото сърце
на тигър – изгубва мозайката
от гърба.

Лешояди разкъсват
целия бит.
А сърцето тупти!

НИКО СТОЯНОВ

Нико Стоянов е роден на 9 януари 1947 г. в с. Нова Ивановка Българска, Одеска област. Завършва Харковския държавен университет /руска и Украинска филология/. От 1965 г. публикува стихове на български език и в превод на руски, украински, молдовски и др. езици във вестници, списания и антологии.

Сценарист е на няколко документални филма, сред които е и първият филм за бесарабските българи “В степта зелена на Бужак.../киностудио “Молдова-филм”, 1982 г./.

Превел е редица поетични и прозаични книги на български език от руски, украински и молдовски, отпечатани в Украйна и Молдова.

Основател и главен редактор е на първия в Република Молдова вестник на бесарабските българи “Родно слово”, излизащ от 7 август 1988 г.

Издаде десетина стихосбирки.

Член е на съюза на писателите на СССР от 1978 г., впоследствие на съюза на писателите на Молдова. Член е на съюза на българските писатели.

Заслужил деятел на изкуствата на Република Молдова – “Om emegit” от 1995 г.

Живее и работи в столицата на Молдова – Кишинев.

“Аз българинът...” е първата му книга, издадена в България.

МОЯТ РОД

“И все тъй българи ще бъдем!..”

Андрей Германов

Бих, може би, проклел отдавна
и оня век, и оня ден,
когато працядо ми бавно
повдигна своя бял остен.

Когато тръгна, заскрибуца
през буците, от рът на рът,
с дечица пълната каруца –
печална песен – в дълъг път...

Проклел бих неговото име,
ако бях днес уверен аз,
че щеше инак да ме има,
да мога да говоря с вас...

Напуснал свидните Балкани
не за да търси лек живот,
а българин да си остане
и да опази своя род!..

ЗАВИНАГИ

“Родино моя, майчице мила...”

Пеньо Пенев

Ах залезът неповторим
над хоризонтите далечни!
И вие, утринни зари,
завинаги сте с мене вече.

Нима тоз, що ви е видял
и чул ви е, ще ви забрави?
Аз този вишнев облак бял
в града ви го донесох право.

И тоз над Дунава порой,
над езерцето – хрусталака
и люляковия прибор –
една картина от Буджака...

Ти цяла си у мен, в кръвта.
Пил съм те с майчиното мляко...
Родино малка! На света
навеки с теб съм свързан, майко!

ЩЕ СЕ ВЪРНА

“Здесь по заре и звездам

Я школу проходил”

Сергей Есенин

Аз зная, хубаво е там...
Тълпят се вишните пред къщи –
Отново в село сутринта
през росните лозя се връщам.

Напролет ластовица пак
гнездо под стряхата ще свие;
ще седнат старците на праг,
усуквайки мустаци сиви,
и ще приказват бавно те

за лозето и за земята...
Години... Днес несъм дете –
и ще се върна скоро, смятам...

Да, ще се върна, роден край!
През май, а може би наесен.
Ти само в сватбите сияй,
за да те виждам здрав и весел!..

ОТ БУДЖАКА ДО БЪЛГАРИЯ

Събуди ме, ветре, ведър, сух,
та да минем, ветре, пак
ний по дирите на Аспарух,
тръгнали от древния Буджак.

Да преминем Дунава широк –
да се спрем на връх Балкана,
гдето нявга, като скулест бог,
гордо бе застанал хана...

Дни,
години, векове,
като шумата
изгарят...

Оттогава
и оттам
началото си взе
БЪЛГАРИЯ...

МАДАРСКИЯТ КОННИК

Носят се
през паметта
вековете
вихрогонни...

Над скалата,
над света
литнал –
устремен,

тръгнал чак от
Аспарух,
бие днес копита
в мен...

МАЙЧИНА ПОРЪКА

Обичай своята родина,
земята родна, бащин кът
и ще познаеш дълъг път,
ще видиш може би
чужбина.

И както тука над Буджака,

там
небосводът ще е син –
навсякъде,
макар нечакан,
ще те посрещнат като син...

Светът е
приказната книга –
ти в него себе си търси.
И до България ще стигнеш,
но здрав да си,
но здрав да си!..

Детски конкурси на тема България

* * *

Държавната агенция за българите в чужбина и списание “Родна реч” обявяват Петото издание на Детско-юношеския литературен конкурс “Стефан Гечев”. Този път предлагаме на младите таланти: “Какво отговарям, когато ме питат за България” и “България в моите мечти”.

Каним да участват деца и юноши от всички български общности в чужбина. Всеки участник може да избере една от двете предложени теми. Това може да бъде есе, съчинение, стихотворение. Каним ви да споделите вашите мисли и чувства за България: какво е тя за вас, какви асоциации, образи или емоции предизвиква името ѝ, има ли място България във вашите мечти... Няма жанрови и видови ограничения. Единственото задължително условие на организаторите е писмата с литературните ви изяви да съдържат следната информация за автора: Личното и фамилно име: точен адрес, учебен клас, учебно заведение, телефон за контакт. Изпращайте ни вашите работи по пощата, факса или електронната поща, като отбелязвате: “За литературния конкурс”. Нашият адрес е: “Държавна агенция за българите в чужбина, Бул. Дондуков 2а, София 1000 Bulgaria, тел: 986 14 92; 981 35 39; 980 32 52; факс ++ 359 2 986 7122. E-mail: aba1@dir.bg, aba@bulgaria.net;

И тази година, както и при предишните четири издания на конкурса, най-добрите творби ще бъдат публикувани в списание “Родна реч”, а авторите им – поканени на почивка в България.

Очакваме вашите литературни опити най-късно до 24 май 2001 г. Наградите ще бъдат обявени до средата на месец юни 2001 година.

Пожелаваме ви творчески успех!

* * *

Държавната агенция за българите в чужбина и националният дворец на културата обявяват конкурс за детска рисунка на тема: “България в моите мечти”. Каним да участват деца и юноши от всички български общности по света. Всеки малък художник трябва да изпрати не повече от две рисунки с размери 35/50 см., като може да се използва всякаква техника: акварел, темперни бои, пастели, графика, флумастер, молив, колаж.

На гърба на всяка рисунка е необходимо да бъдат отбелязани четливо следните данни: лично и фамилно име на автора, точен адрес, учебен клас и навършени години, учебно заведение, телефон за контакт. Творбите не се паспортират и няма да бъдат връщани. Крайният срок за изпращане на рисунките е 15 май 2001 г. на адрес: Bulgaria 1000 Sofia бул. Дондуков 2 – Държавна агенция за българите в чужбина.

За конкурса за детска рисунка класирането ще се извърши в три възрастови групи: I група: 6 до 10 години, II група 11 до 14 години години, III от 15 до 18 години. Членовете на журито ще бъдат видни български творци, а авторите на отличените рисунки ще бъдат поканени в България за официалното откриване на изложбата на 28 юни 2001 год. в Националният дворец на децата – София.

За всички наградени участници – от българските общности по света и от България, организаторите на конкурса предвиждат ваканция на море или планина, както и много други награди.

Млади приятели, надяваме се, че нашият конкурс ще бъде интересен за Вас. Пожелаваме ви успех!

* * *

Националният център за ученически отдих, туризъм и спорт организира конкурс за написване на есе на тема “Какво зная за българското Черноморие”. Изисквания към участниците в конкурса:

В конкурса могат да участват ученици на възраст до 18 години.

Есето да е написано на български език и да е с обем не повече от четири страници.

Участниците в конкурса изпращат своите материали запечатани в плик с точен адрес и име на подателя на адрес: София 1113, бул. “Цариградско шосе” № 125, бл. 5, България.

Личностите на българският спорт

Никола Петров /1873-1925/

Първият български шампион в спорта и първият българин с официално световно признание. Роден е в Горна Оряховица. Първите си уроци по класическа борба получава от най-добрия треньор на миналия век – Жан Дублие. Под негово ръководство се състезава в Париж и Лондон, а през 1898 г. побеждава Корбет и е обявен за шампион на Америка. През 1900 година по случай Първото световно изложение, в Париж се организира най-големият световен шампионат по борба. В продължение на два месеца се провеждат подборни срещи между 150 борци от цял свят. Схватките протичат в 10 манша по 10 минути. Българският борец елиминира всички съперници, и последната битка е със световния шампион Пол Понс. Французинът има исполински ръст /над два метра/ и тегло 145 кг. Никола Петров е висок 1,78 м и тежи само 105 кг. Борбата е неравнопоставена, но Никола Петров в осмия манш хвърля на гръб французина.

Новият световен шампион е обявен за “Най-силният човек на XX век” и за награда получава 30 000 франка и знака на “Почетния легион”. Българинът постига победа в тогава най-популярният спорт “френската борба” и светът заговаря с уважение за наскоро освободената и малко позната българска държава.

Никола Петров се отличава с висока интелигентност, говори 7 езика, свири добре на пиано и китара. Приеман е от короновани особи, високопоставени политици и хора от културните и деловите кръгове, като император Франц Йосиф I, Александър Стамболийски, капитана на кораба “Радецки” Дагоберт Енглендер и др.

След детронирането на Пол Понс “българският Херакъл” засенчва славата на още няколко световни шампиони: Раул ла Буше /Франция/, Станилав Циганевич /Полша/, Иван Заикин /Русия/ и др. Състезава се във всички големи градове на Европа, като за 30 години побеждава повече от 700 съперници. По примера на Н. Петров успешна кариера в професионалния спорт правят световноизвестните борци Александър Добрич, Иван Овчаров, а по късно Дан Колов и Хари Стоев.

/По книгата “Най-значимите личности на България”/

Няма оправия и това си е!

Толкова години все чакаме да стане нещо, а то пак не става нищо. Миналата есен тия дето бяха отдолу, се качиха отгоре, и стана една горе-долу, горе-долу, навътре-навънка, навътре-навънка, - а бе чиста перверзия и това си е! По едно време тия дето бяха отдолу се опитаха пак да се качат отгоре, ама ония отдолу навлезнали дълбоко във властта и чакат компетентният орган да си завърши работата. Не щеш ли, по това време един важен член отдолу си стегна тешаците и се качи при ония отгоре и стана каквато стана – ония отдолу стискат зъби и чакат, а компетентният орган се вдървил, и чака ли, чака.

През това време тия отдолу дадоха на съд тия отгоре, ама Темида си е стара гювендия – все подмигва и се крепи на ония отгоре, което си е право, право – и на нея ония горе й по-харесват. И така продължава вече два месеца, а ония отгоре и ония отдолу, никак не могат да се оправят. И как ще се оправят когато нещата са навлезнали дълбоко навътре.

През това време хората се трупат и чакат. И негодуват че няма оправия, и това си е. Оправят се, оправят се, а то си пак неоправено! Е каква е тая оправия! Ако можеш да го оправиш, оправи го, ако не можеш, слизай долу, да се качи някой по-оправен да го оправи! Недоволството и напрежението сред хората нараства и достига връхната си точка. Докато някой извика: а бе вие там горе, хайде се оправяйте, ние да не ви оправяме!

Иван Николов

* * *

Човек и всичко да си има – пак му е малко.

Родословните дървета на някои са пълни с чворове.

Един копа, друг гледа да докопа.

Кръвните братя обикновено се гледат на кръв.

Уж ромите са малцинство, а циганията ни превзе.

Когато жените получат всички права, мъжете губят всички привилегии.

Мъжете предпочитат глупавите жени – те стават за всичко.

Ошав Пазар

Петък –

    празничаво

плюс пазарен ден е.

От селата,

от всяка къща

по един-двама пеша,
накривили шия -
за малко да слезнат
до чаршия.
Кой за пирони,
кой за бонбони,
кой решил на тия
джелати
тока да си плати.
На автогарата
в седем и половина
пристига един ешелон
от тлъминския регион.
Една тумба,
остра като брадва
заминава в меверето
да докладва.
В този час
глутница от Любата,
обаче
в комитета замина
за да се оплаче
от местен рекетъор.
Милевчанин заваля
Гаецът търси из чаршия.
Верка от Рикачево
с балоните
пълни с ракия,
и тя решила до чаршия.
Гложанин чифт опинци
скъса
от желязо – по Думбазо –
теле да продаде.
Сръбски лисинец
ченге,
наушната чул
за Асен Северинкин
и от ярост рипа,
ще му се белутски
комита
незабавно да спипа –
командир да стане.
Пред Червения кръст
и социални грижи -
винаги се нещо движи.
На Стана Радичевска,
и на мургавите от
махалата
масово се придружават
хора от селата.
В данъчното като
в клозет -
само по нужда се отива
и плащай – иначе не бива!
Болницата е приказка
за себе:
там хич не им дреме,
болният до Сурдулица
не стигне ли на време,
обезателно Свети Петър
ще го приеме,
- е, затова не им дреме!
В общината натъпкано
като червеи в рана,
кой чиновник,

кой клиент,
в този момент не се познава.
Петима вътре,
три от вънка,
казаха: - административна
спънка.
От горните етажи
преструвана
заведе млекоминчанин
с дамаджана
било спешно
наистина е и спешно и смешно.
А на Гуйчак
в кръчмата
до чешмата – ей така
казват: кой разбира,
там спира.
Вътре Айнц Майнц
с мека се налива
и котробан пуши
смуче – та му мърдат
уши.
На ухо с филтър
запел цигара,
и с поглед на прелъстител,
зяпнал в димящата скара
на плейбек мези,
а до него майстор Кези
с неговите тези
за варга и вълшебните
четки,
щял да черпи,
но имал неоправени сметки -
трябвало на някоя госпожа
валяка да прокара.
Шиц поглежда в портмонето
но няма за кафето,
с поглед търси адвоката,
или някой кой е взел заплата.
На съседната маса
разположили се демократи,
още по едно ще пият
ако има кой да плати.
На масата до вратата
седи Ж'моата,
влезе ли Глушината
на няколко бири,
в канадска борба
опитват си сили.
Победеният не се нервирва
победителя го спонсорира.
От среща гуляят матрапази –
от тях бог да те пази.
А бе по нервите ми лази,
няма ли кой да го згази
тоя изесник Шляца –
към някого изкрещя Мастичето
и се хвана за шишето.
Оттатък се изъпнал Брицата -
по бащина линия няма нищо
общо с Джон Уейн,
но леко примигва,
пие зелена знойна бира,
и се наслаждава на краката

на изрусената Мира.
В хотела, като в читалище -
почти празно,
на централната маса
събрал своя хайлайф
големия Татко
да си хапнат, да си пийнат
за да им е сладко.
От дясно Потръчко
от ляво Послушко,
до него Парушко
оттатък Струяров,
редом подредени:
Бербатов, гнусната кокона,
Царевичаров, общинската Икона,
Смехурко, стройната Иглика,
Подлизурко и Дама Пика,
а в дъното Законлийски –
всички седнали мераклийски
такава е мода
да се черпят
от мъката на народа.
Големият Татко
вдигна гост
за всеки гост.
Един от тях да си пийне
просто си обича -
към чашката гравитацията го привлича.
И в късна вечер –
две напред,
три назад, две на място,
и в панталоните пикае
не е ясно с мечка ли се бори
или хоро играе.
До оградата като лунатик
се клати,
и изведнъж започва да
буксува
в ритъма на пайдушко:
от тъмницата някой изхока
-дръж се бай-Парушко!
Улицата права,
но да върви право,
никак не бива
по-добре и тя да е крива.
Нашатара напатара
пристигна си у дома,
и три дена остана в кома.
И този петък
радио Босилеград
с комунизми
облъчва ни душите
с патетика
дозира ни ушите,
И всеки ден –
чака-рака
и всеки ден една и съща
прегракнала сврака-
посочва НАТО предатели,
крещи със страшен вой
за комунистическия строй.

Август 2000 г.
Радко Стоянчов

Трибунал

Баба Марта приближава,
а у нас
новият президент
старият си не дава.
Карла дел Понте се срещна
и на летището кацна.
Иска си го тя в Хага
да ѝ дойде на прага,
да ги сложи на везните
с Караджата,
да признаят си и двата
що бели са направили,
колко челяд са избили,
и сиромаси ограбили,
ако може до Великден
да ги сложи в Шевенинген –
това ще им е съдбата –
да събират ум в главата си
и други да не скачат,
чужда вяра, чужди пари,
и чужд народ да не качат.

Иван Арсов